

Archeo-rapport 365

Het archeologisch vooronderzoek aan het Gemeenteplein te Hoeilaart

Annelies De Raymaeker, Wouter Yperman & Maarten Smeets

Kessel-Lo, 2016
Studiebureau Archeologie bvba

Archeo-rapport 365

Het archeologisch vooronderzoek aan het Gemeenteplein te Hoeilaart

Annelies De Raymaeker, Wouter Yperman & Maarten Smeets

Kessel-Lo, 2016
Studiebureau Archeologie bvba

Colofon

Archeo-rapport 365 Het archeologisch vooronderzoek aan het Gemeenteplein te Hoeilaart
--

Opdrachtgever:	Gemeente Hoeilaart
Projectleiding:	Maarten Smeets
Leidinggevend archeoloog:	Maarten Smeets
Auteurs:	Annelies De Raymaeker Wouter Yperman Maarten Smeets
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

D/2016/12.825/23

Studiebureau Archeologie bvba
Jozef Wautersstraat 6
3010 Kessel-Lo
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2016, Studiebureau Archeologie bvba

Administratieve fiche

Site	Hoeilaart - Gemeenteplein
Locatie	Provincie: Vlaams - Brabant, Gemeente: Hoeilaart, Straat: Gemeenteplein
Lambert 72- coördinaten	9010 (X: 157333,93 Y: 161983,42 Z: 72,2m) 9020 (X: 157350,02 Y: 161934,5 Z: 71m) 9030 (X: 157276,61 Y: 161963,33 Z: 74,38m) 9040 (X: 157216,94 Y: 162017,83 Z: 74,53m)
Oppervlakte projectgebied	14400 m ²
Kadastergegevens	Afdeling: Hoeilaart; Sectie: B; perceelsnummers: 729c en openbaar domein (Gemeenteplein en M. Félicéstraat)
Opdrachtgever	Gemeente Hoeilaart Jan van Ruusbroecpark 1560 Hoeilaart
Vergunningsnummer	2015/351
Vergunningshouder	Maarten Smeets
Bijzondere voorwaarden	Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Hoeilaart, Gemeenteplein
Termijn veldwerk	1 maart 2016

Aard van de bedreiging	Riolerings- en wegeniswerken, heraanleg van het Gemeenteplein en de aanleg van een bufferbekken (totale oppervlakte: 14400 m ²)
Archeologische verwachting	Projectgebied gelegen binnen de dorpskern van Hoeilaart. De oorspronkelijke kerk bevond zich noordelijker (binnen het projectgebied) en werd in 1870 vervangen door de huidige kerk. Ook kan bebouwing op het plein verwacht worden.
Wetenschappelijke begeleiding	Geen

Inhoudstafel

Inhoudstafel	p. 1
Hoofdstuk 1 Inleiding	p. 3
1.1 Algemeen	p. 3
1.2 Beschrijving van het onderzoeksgebied	p. 3
1.3 Onderzoeksopdracht en vraagstellingen	p. 5
Hoofdstuk 2 Bureaustudie	p. 7
2.1 Afbakening terrein	p. 7
2.2 Reeds verstoorde en onderzochte terreinen	p. 7
2.3 Relevante landschappelijke en bodemkundige indicatoren	p. 10
2.3.1 Lokale topografie en hydrografie	p. 10
2.3.2 Bodemeenheden rond de site en hun eigenschappen	p. 10
2.4 Gekende archeologische waarden en indicatoren	p. 11
2.5 Geplande werken	p. 22
2.6 Besluit en aanbevelingen	p. 28
Hoofdstuk 3 Werkmethode	p. 31
Hoofdstuk 4 Analyse	p. 33
4.1 Lithostratigrafische en bodemkundige opbouw	p. 33
4.2 Het sporen- en vondstenbestand	p. 34
Hoofdstuk 5 Synthese	p. 39
5.1 Interpretatie en datering	p. 39
5.2 Beantwoording onderzoeksvragen	p. 39
Hoofdstuk 5 Besluit	p. 43
Bibliografie	p. 45
Bijlagen (CD-rom)	
Bijlage 1: Sporeninventaris	
Bijlage 2: Vondsteninventaris	
Bijlage 3: Fotoinventaris	
Bijlage 4: Profielinventaris	
Bijlage 5: Overzichtsplan	

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Algemeen

Wegens de geplande riolerings- en wegeniswerken en de aanleg van een bufferbekken heeft Onroerend Erfgoed een archeologische prospectie met ingreep in de bodem opgelegd (vergunningsnummer 2015/351) op een terrein met een oppervlakte van 14400m² gelegen aan het Gemeenteplein te Hoeilaart. Het veldwerk werd uitgevoerd door Studiebureau Archeologie bvba op 1 maart 2016

1.2 Beschrijving van het onderzoeksgebied

Het terrein is gelegen in het dorpscentrum van Hoeilaart (fig. 1.1) en is kadastraal gekend als Hoeilaart afdeling Hoeilaart, sectie B, percelen 729 en openbaar domein (Gemeenteplein en M. Félicéstraat) (fig. 1.2). Het onderzoeksgebied behoorde op het moment van onderzoek tot het huidige wegtracé en parking. Geo-archeologisch gezien is het projectgebied gesitueerd in de (zand)leemstreek (fig. 1.3).

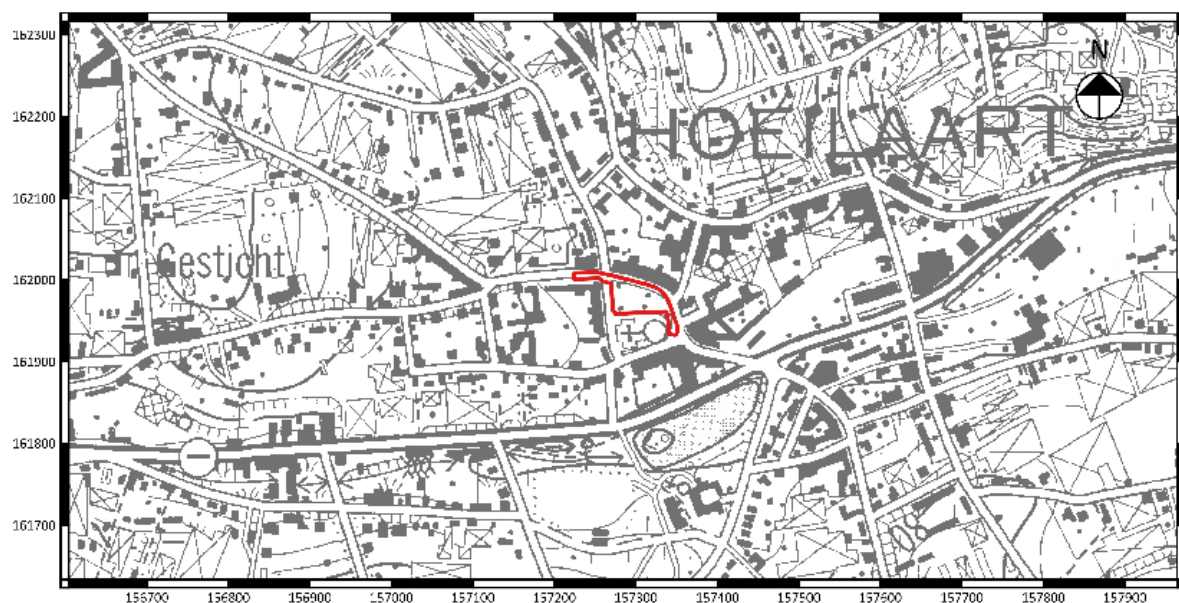

Fig. 1.1: Uittreksel van de topografische kaart met situering van het projectgebied (©Databank Ondergrond Vlaanderen)¹.

¹ Bij de afbakening van het onderzoeksgebied wordt gebruik gemaakt van de afbakening zoals ze omschreven is in de Bijzondere Voorwaarden. De riolerings- en wegeniswerken worden naast het Gemeenteplein en de M. Félicéstraat ook gepland in de Kerkstraat, H. Caronstraat, F. Sohiestraat en de Groendaalsesteenweg.

Fig. 1.2: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het projectgebied (©CADGIS).

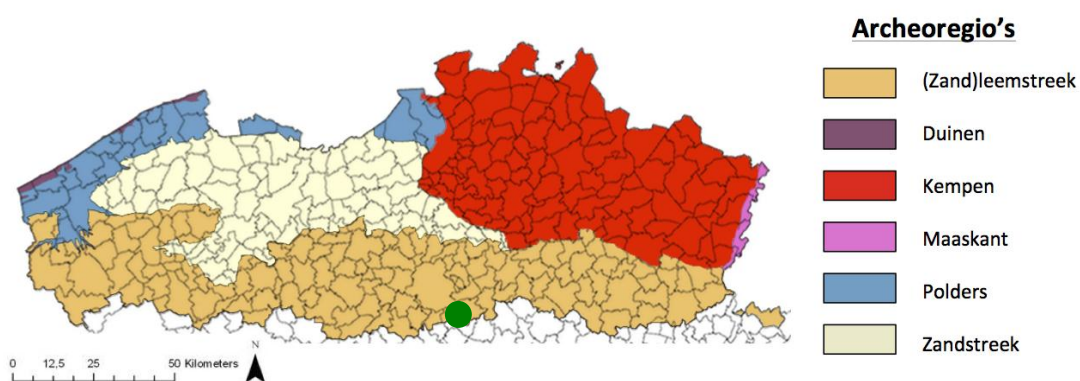

Fig. 1.3: Situering van het projectgebied binnen de verschillende Vlaamse archeoregio's².

² <https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

1.3 Onderzoeksopdracht en vraagstellingen

Doel van de prospectie met ingreep in de bodem is een archeologische evaluatie van het terrein. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

Tijdens de bureaustudie:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens?
- Hoe was de oude perceelsindeling?
- Hoe groot waren de verschillende huizenblokken?
- Welke info is er nog te vinden over de huidige bebouwing of voormalige constructies op het terrein?
- In welke mate is het terrein reeds verstoord?
- In welke mate verstoren de geplande werken het archeologisch erfgoed?
- Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?
- Welke onderzoeksvragen moeten bijkomend bij de opgraving beantwoord worden?
- Wat is de te volgen strategie tijdens de opgraving?

Tijdens het vooronderzoek:

- Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Op de kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden door graaf de Ferraris, kaart van Popp en andere historische kaarten is ten noorden van het kerkhof, op het actuele Gemeenteplein een langwerpig gebouw weergegeven. Zijn hier sporen van aanwezig in de bodem? Wat is de aard en datering van dit gebouw?
- Kan de precieze locatie van de oude waterpomp op het Gemeenteplein gelokaliseerd worden?
- Zijn er sporen van Romeinse of oudere aanwezigheid?
- Zijn er sporen van de burchtsite (opper- of neerhof)?
- Zijn er sporen van de oudere kerkfases bewaard? En zo ja, hoe is hun bewaringstoestand en op welke diepte?
- Zijn er sporen van het vroegere kerkhof bewaard?
- In welke mate werd het kerkhof geruimd?
- Bevinden er zich verschillende begravingsniveaus? Wat zijn de oudste en meest recente dateringen?
- Wat is de omvang van het voormalige kerkhof?
- Hoe is de bewaringstoestand van eventuele inhumaties en aanverwante sporen?
- Wat is de begravingdensiteit uitgedrukt in minimum aan individuen per oppervlakte?
- Welke aspecten en onderzoeksvragen verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud in situ)?

- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven: wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
- welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Hoofdstuk 2 Bureaustudie

2.1 Afbakening terrein

Het onderzoeksgebied is in haar huidige toestand in gebruik als openbaar domein. De werken zullen uitgevoerd worden binnen het huidige wegtracé en op de parking ten noorden van de Sint-Clemenskerk (fig. 2.1).

Fig. 2.1: Luchtfoto met zicht op het onderzoeksgebied³.

2.2 Reeds verstoorde en onderzochte zones

Op de kaart van de Vlaamse landmaatschappij zijn geen projecten aangeduid binnen de grenzen of in de onmiddellijke omgeving van het onderzoeksgebied⁴. Op het Gemeenteplein werd in 1870 een kerk uit de 12de eeuw afgebroken. In hoeverre dit impact heeft gehad op het bodemarchief is niet geweten.

Een groot deel van het onderzoeksgebied behoort tot het huidig wegtracé. Langsheen dit tracé is reeds een riolering aanwezig die tijdens de werken vervangen zal worden door twee nieuwe leidingen. Er is geen informatie beschikbaar over de eventuele aanwezigheid van andere nutsvoorzieningen.

Op 15 mei 1873 wordt een brief geschreven door het gemeentebestuur van Hoeilaart aan de Kerkfabriek in verband met het 'inrichten ingang van de kerk, trappen en plein'. Hiervoor zou een gedeelte van het kerkhof moeten worden geruimd. De gemeente zou 1500 frank bijdragen indien de inwoners 1000 frank inzamelen en dat het 'Gouvernement' een toelage van 2500 frank toekent voor

³ www.maps.google.be

⁴ http://www.vlm.be/algemeen/projecten/Geografische_kaart/Pages/default.aspx

de 'gezondmaking' van het kerkhof⁵. De wijze waarop dit gebeurde, is niet gekend. Het kerkhof verhuisde naar de percelen aan de Jezus-Eiksesteenweg meer ten noorden van de dorpskern.

Een vergelijking tussen een postkaart uit 1911 (fig. 2.2) en een huidig zicht op de kerk (fig. 2.3) stelt de vraag of er grond werd afgegraven aan de noordzijde van de kerk. Op de afbeelding uit 1911 lijkt de toegang tot de kerk ongeveer op dezelfde hoogte te liggen als het terrein ten noorden van de kerk, terwijl er nu een duidelijk hoogteverschil merkbaar is⁶.

Pp109

www.delcampe.net

Fig. 2.2: Zicht op de kerk van Hoeilaart (afbeelding uit 1911)⁷.

⁵ Erkens 1999: 83.

⁶ Volgens M. Erkens van de heemkundige kring van Hoeilaart werd het terrein afgegraven aan het begin van de 20ste eeuw na het afbreken van het Schepenhuis.

⁷ www.delcampe.net

Fig. 2.3: Huidig zicht op de kerk van Hoeilaart⁸.

⁸ www.maps.google.be

2.3 Relevante landschappelijke en bodemkundige indicatoren

2.3.1 Lokale topografie en hydrografie

Het onderzoeksgebied ligt op een hoogte van ongeveer 75 m TAW. Ten zuiden van het onderzoeksgebied ligt het dal van de Yse met een hoogte van ongeveer 69 m TAW (fig. 2.4).

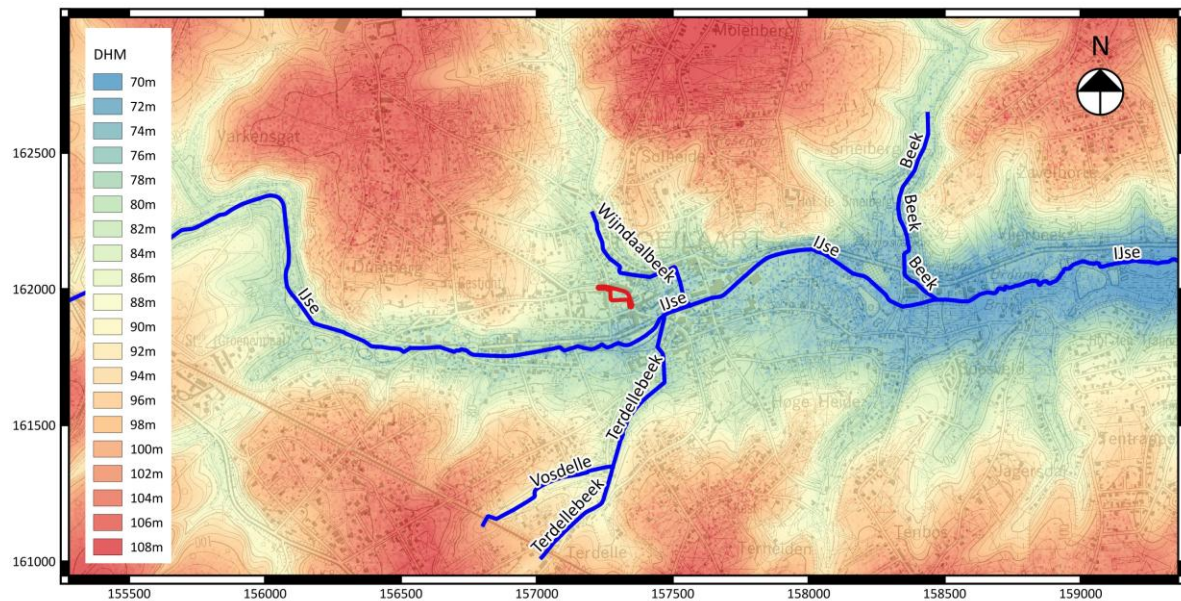

Fig. 2.4: Uittreksel uit het digitaal hoogtemodel met situering van het projectgebied.

2.3.2 Bodemeenheden rond de site en hun eigenschappen

Het onderzoeksgebied staat op de bodemkaart gekarteerd als bebouwde zone. In de omgeving bevinden zich gronden met Abc0- en AbB-bodemserie (fig. 2.5). De gronden met een Abc0-bodemserie zijn droge leembodems met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont en een dikke antropogene horizont⁹. De gronden met een AbB-bodemserie zijn droge leembodems met textuur B of structuur B horizont. Deze complex-serie omvat sterk geërodeerde Aba gronden, zeer zwak ontwikkelde geërodeerde leemgronden met textuur B horizont. Deze gronden vormen de overgang van de plateau- naar de depressiegronden¹⁰.

⁹ Dudal & Baeyens 1959: 31.

¹⁰ *Ibidem*: 37.

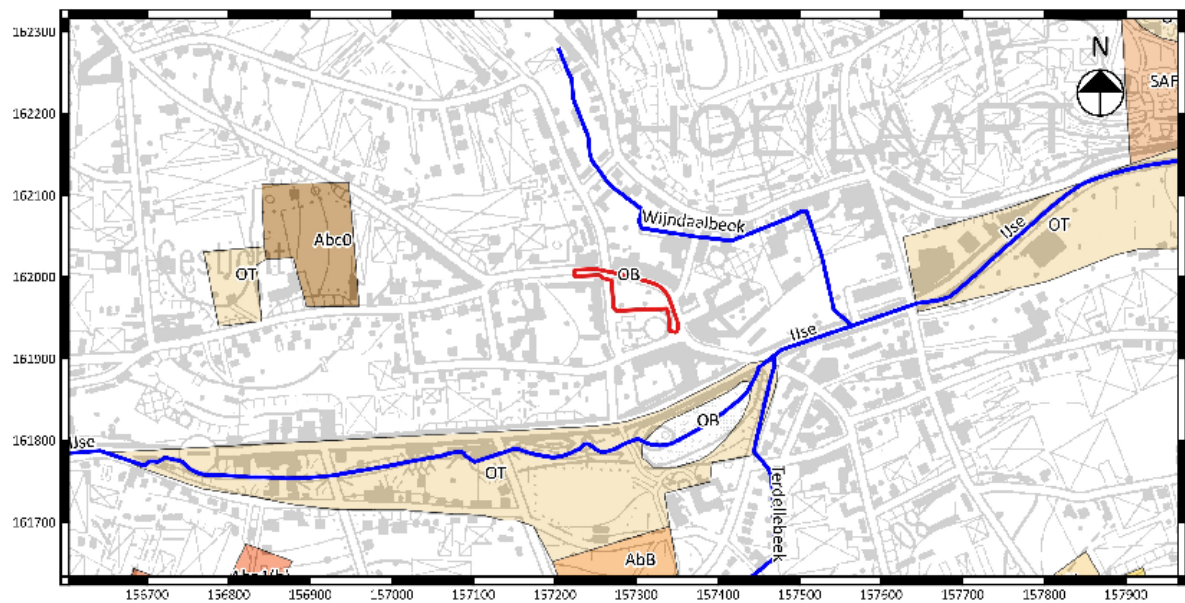

Fig. 2.5: Uittreksel van de bodemkaart met situering van het onderzoeksgebied¹¹.

2.4 Gekende archeologische waarden en indicatoren

Over de oudste geschiedenis van Hoeilaart is weinig gekend. Het oudste element dat aangetroffen werd in de ruime omgeving van Hoeilaart is het vroeg-Romeinse votiefaltaar dat werd gevonden bij het afbreken van de 12de-eeuwse voorganger van de Sint-Clemenskerk (fig. 2.6). Deze kerk zou iets meer ten noorden van de huidige kerk te situeren zijn. Toen het altaar aangetroffen werd, zijn volgens Verbesselt archeologen ter plaatse geweest maar zij spraken slechts van 'oudere substructies' en registreerden zelfs de locatie van het altaar niet¹².

De steen zou gevonden zijn bij de ingang van het koor als hoeksteen van de fundering met het inschrift naar de grond gekeerd¹³. Het altaar bestond uit zandsteen (mogelijk uit Maastricht) en had een inschrift gericht tot de *Matres Cantrusteihae*. Op de zijwanden stonden afbeeldingen van personen omgeven met eikenbladeren, aan de linkerkant was het motief echter volledig weggekapt¹⁴. Over de achtergrond van de eigenaar, C. Appianus, is niets gekend. Mogelijk was hij een Germaan in dienst van het Romeinse leger en kreeg hij na het voltooien van zijn dienst een goed in het Zoniënwood¹⁵. Van een villadomein of andere Romeinse bewoningssporen zijn tot op heden geen resten gekend in de ruime omgeving rond Hoeilaart.

Over de context rond het votiefaltaar kan zeer weinig met zekerheid gezegd worden. Verbesselt spreekt van een 'heidense tempel' die vernield werd door de eerste katholieke missionarissen. Hij geeft zelf aan dat dit met enige voorzichtigheid genomen moet worden aangezien er geen architecturale resten aangetroffen werden die met zekerheid in dezelfde periode als het altaar te dateren zijn¹⁶. Mariën dateert het altaar in de 2de eeuw na Christus¹⁷.

¹¹ <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage>.

¹² Mariën & Verbesselt 1974: 63.

¹³ *Ibidem*: 75.

¹⁴ *Ibidem*: 60-62.

¹⁵ www.hoeilaart.be/romeins-votiefaltaar

¹⁶ Mariën & Verbesselt 1974: 62.

¹⁷ Erkens 1999: 104.

Fig. 2.6: Het votiefaltaar dat aangetroffen werd op het Gemeenteplein¹⁸.

Hoe de oude kerk er juist uitzag, is niet geweten. Er zijn geen oude kaarten beschikbaar over de oudste fasen van de kerk. Enkele kaarten of prenten van net voor de afbraak in 1870 tonen de kerk zoals ze er toen uit zag (fig. 2.11 en fig. 2.12). De oudste kerk – die volgens Jaminé en Schuermans in de 12de eeuw gedateerd wordt – zou zeer klein geweest zijn en bestond alleen uit een schip. Het koor zou vierkantig of rechthoekig geweest zijn. De aanwezigheid van een toren is onzeker (fig. 2.7)¹⁹.

¹⁸ *Ibidem*: 62. Het altaar wordt bewaard in de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, Brussel. Navraag bij het museum over verdere contextgegevens leverde niets op.

¹⁹ Erkens 1999: 105-107.

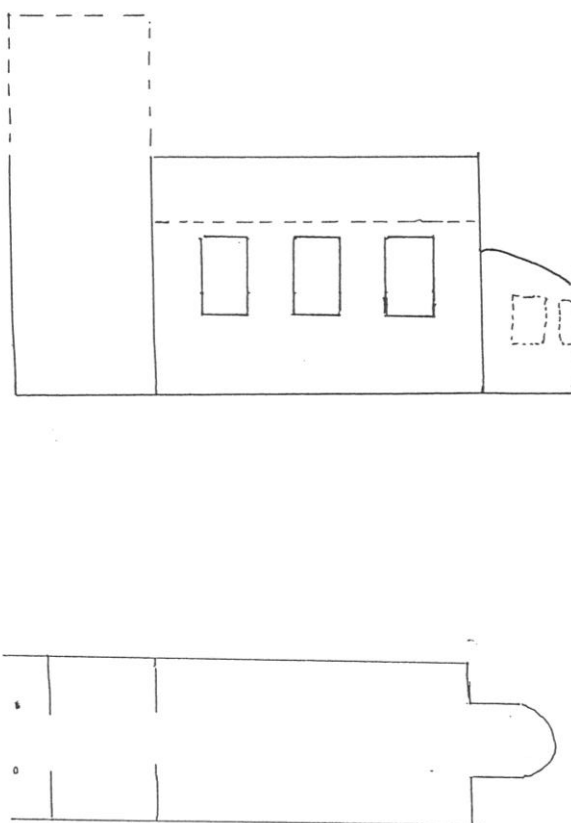

Fig. 2.7: De éénbeukige zaalkerk voor 1150 (zijaanzicht en grondplan)²⁰.

De twee zijbeuken werden als eerste toegevoegd, mogelijk als gevolg van de bevolkingstoename in de 12de en 13de eeuw (fig. 2.8). De werkzaamheden kunnen zeker voor het midden van de 14de eeuw gedateerd worden, omdat de tweede kluizenaar van Groenendaal²¹ in de kerk begraven werd voor het Sint-Nikolaasaltaar²². Ook kan de uitbreiding van de kerk geassocieerd worden met de pest die in 1153 in Hoeilaart uitbreekt²³.

De bouw van het koor wordt toegeschreven aan prior Thomas Monincx (1467-1483) van Groenendaal²⁴ (fig. 2.9). De kruisbeuk zou – volgens een beschrijving door V. De Buck in 1855 – toegevoegd zijn in de 17de eeuw. Waarop hij zich baseerde is niet duidelijk.

Wanneer de toren toegevoegd werd, is niet duidelijk. In 1714 zou hij in zeer slechte staat verkeerd hebben en werd hij verankerd. In 1764 werd besloten hem in het geheel te vernieuwen en de kerk uit te breiden met twee uitsprongen langs elke zijde van de toren (fig. 2.10)²⁵.

²⁰ Erkens 1999: 106.

²¹ De tweede kluizenaar was Arnoldus van Diest en leefde ongeveer 20 jaar in Groenendaal. Hij werd na zijn dood – voor 1343 – naar Hoeilaart overgebracht. Erkens 1999: 131.

²² Erkens 1999: 107.

²³ *Ibidem*: 109.

²⁴ Op basis van een handschrift uit de Koninklijke Bibliotheek te Brussel, "*Chorum parhocialis ecclesie de Hoolaer, expensis tamen parocianorum, erexit*".

²⁵ Marien & Verbesselt 1974: 73.

In de tweede helft van de 19de eeuw werd begonnen met het maken van plannen voor een hele nieuwe kerk. Het was architect H. Jaminé die het uiteindelijke plan van de huidige neo-romaanse kerk tekende. De aanbesteding vond plaats op het einde van 1868 en in de lente van 1870 werd met de bouw begonnen. In de aanbesteding was een apart lot (lot 14) voorzien voor de afbraak van de oude kerk. Voor 1.000 Fr. werden deze werken gegund aan een aannemer uit Terhulpen, die de nodige voorzorgen moest treffen om het hergebruik van de bouwmaterialen te verzekeren. Al het timmerwerk, het ijzerwerk, het lood, de hardsteen, de bakstenen en de vloerstenen moesten gekuist en op de werf gestapeld worden²⁶. Dit doet natuurlijk vermoeden dat de afbraak van de kerk zeer grondig gebeurde, om zo veel mogelijk materiaal te kunnen recupereren.

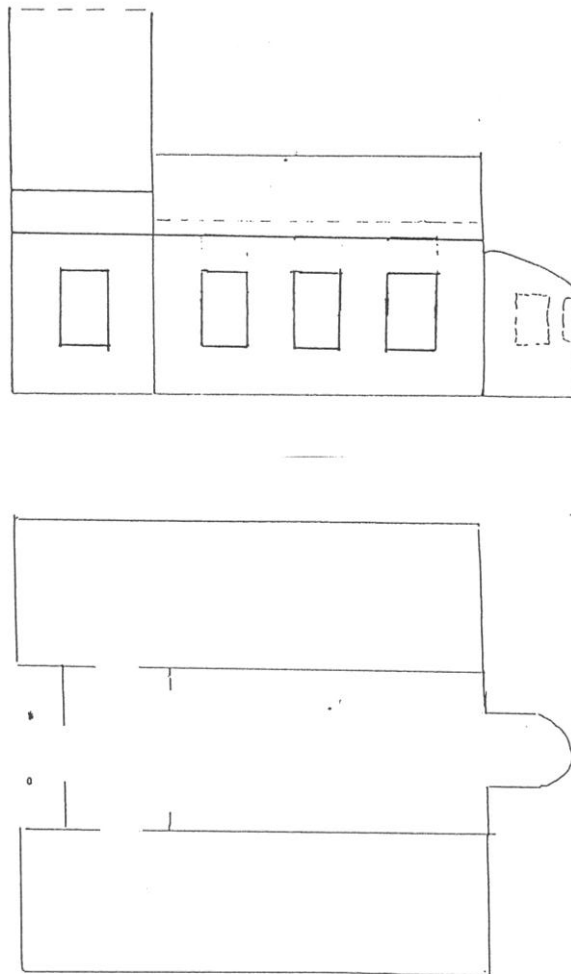

Fig. 2.8: De kerk (zijaanzicht en grondplan) na de verruiming met twee zijbeuken²⁷.

²⁶ Erkens 1999: 76-80.

²⁷ *Ibidem*: 111.

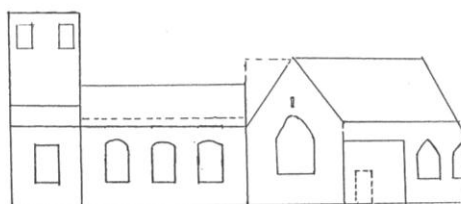
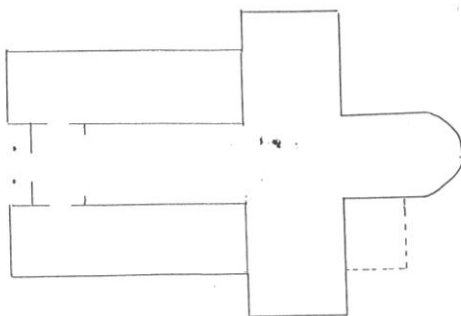

Fig. 2.9: Zicht (grondplan en zijaanzicht) op kerk met toevoeging van gotisch koor en transeptarmen²⁸.

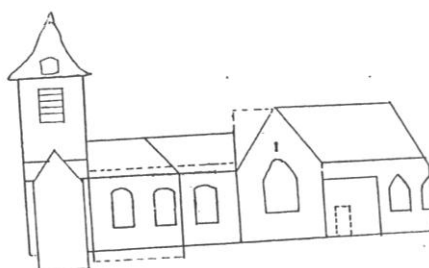
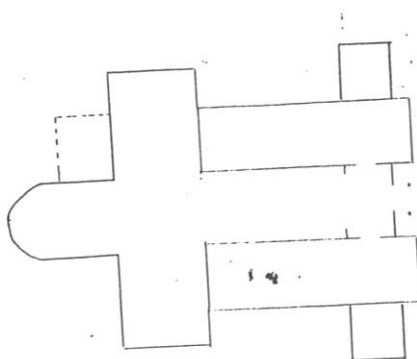

Fig. 2.10: Zicht op de kerk (grondplan en zijaanzicht) na 1676²⁹.

²⁸ Erkens 1999: 113.

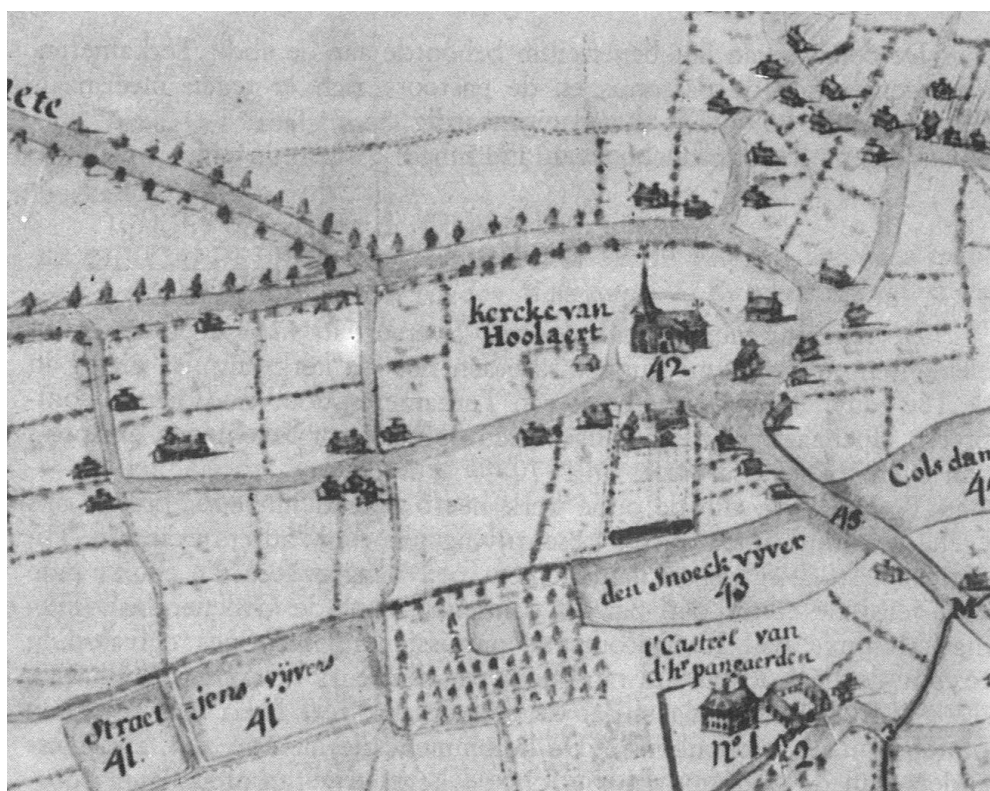

Fig. 2.11: De oude kerk in 1761 volgens C. Everaert³⁰.

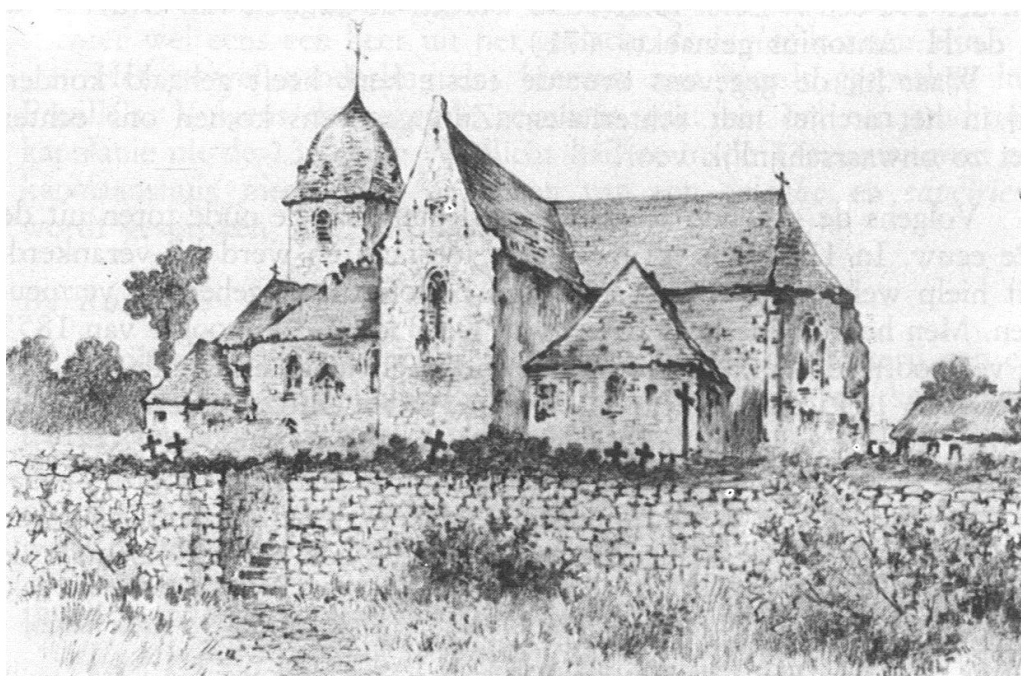

Fig. 2.12: De oude kerk in 1869 door R. Viandier³¹.

²⁹ *Ibidem*: 124.

³⁰ Marien & Verbesselt 1974: 74.

³¹ *Ibidem*: 74.

In de middeleeuwen ontwikkelde Hoeilaart zich tot een zeer welvarende gemeente. De hertog van Brabant werd er heer en bouwde er een kasteel en een kerk. De exacte locatie van het kasteel – het zogenaamde kasteel van de Kasteleinen – is niet gekend. Verbesselt plaatst dit kasteel buiten de dorpskern en aan de overzijde van de Yse. Hiervoor zijn volgens Erkens echter geen aanwijzingen. Hij merkt op dat op de kadaasterkaart van Popp in de dorpskern van Hoeilaart een aantal grote percelen gekarteerd zijn (fig. 2.13). Moest de percelering reeds vroeg in de middeleeuwen gestart zijn, zouden de percelen veel kleiner zijn. Ook op de Ferrariskaart (fig. 2.16) staan ten westen van de kerk een aantal boomgaarden afgebeeld. Deze zouden mogelijk restant zijn van het kasteeldomein, dat ter hoogte van perceel 723 te situeren valt. Indien het kasteel effectief daar te situeren is, kan de stelling van Renis dat de kerk van Hoeilaart uit een kasteelkapel gegroeid is, toch kloppen³². Het kasteel werd in 1489 geschonken aan Hendrik III van Wittem, heer van Beersel. Deze bekommert zich niet echt om het kasteel en in 1502/1503 wordt het kasteel afgebroken.

Herhaaldelijk wordt gesproken over een waterput met pomp op het Gemeenteplein. Deze put zou liggen in een steegje dat de kerk met het kasteel verbond. Een bron uit het gemeentearchief van Hoeilaart³³ bevestigt het bestaan van de waterput. De waterput ligt echter in een steegje – de Kerkeborrestraat - dat de kerk met het kasteel Terheide ten zuiden van het Gemeenteplein verbindt (fig. 2.13). Het steegje zou nog zichtbaar zijn ten westen van de pastorie.

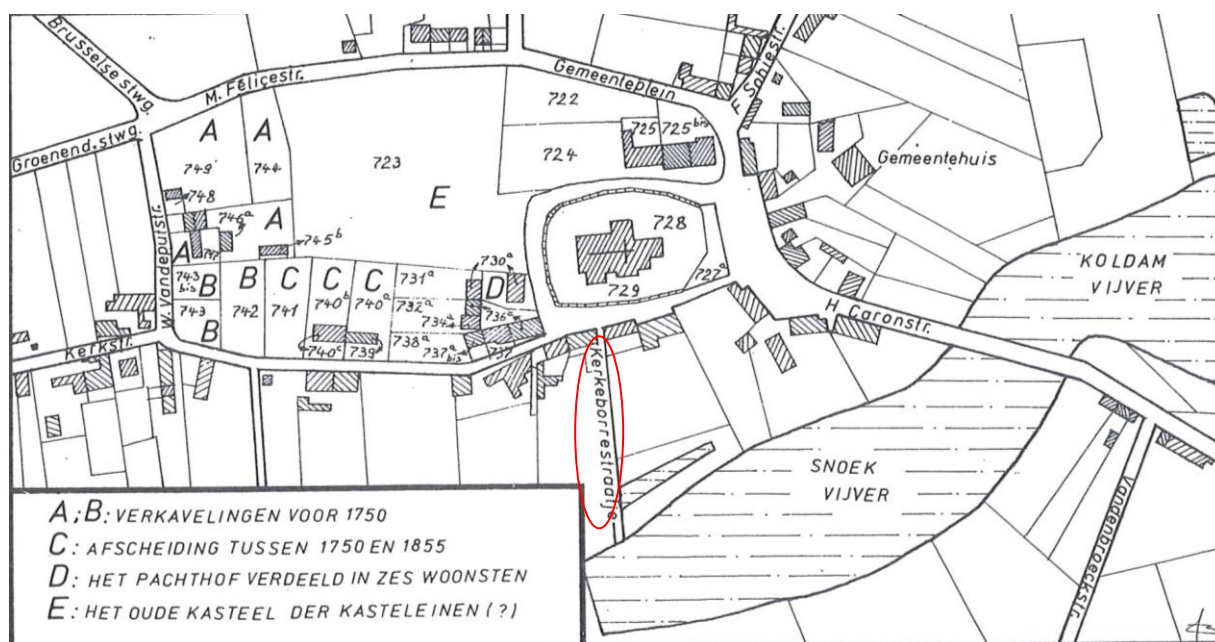

Fig. 2.13: Het Hoeilaartse Gemeenteplein rond 1855 naar het kadaasterplan van Popp met aanduiding van perceel 723 en het Kerkeborrestraatje³⁴.

Een postkaart uit 1902 (fig. 2.14) toont de mogelijke aanwezigheid van een tweede waterput. Deze waterput zou – op basis van de positie ten opzichte van de kerk - mogelijk te situeren vallen in de

³² Erkens 1977: 106-112.

³³ Het document vertelt het relaas van een klacht van de gebruikers van de Kerkeborrestraat tegen Antoin Derom, een man die zich toegang probeerde te verschaffen tot het straatje en de bijhorende waterput. Erkens 1977: 112-113.

³⁴ *Ibidem*: 110.

noordwestelijke hoek van het Gemeenteplein. Elders werd echter nooit gesproken van een waterput op het Gemeenteplein zelf.

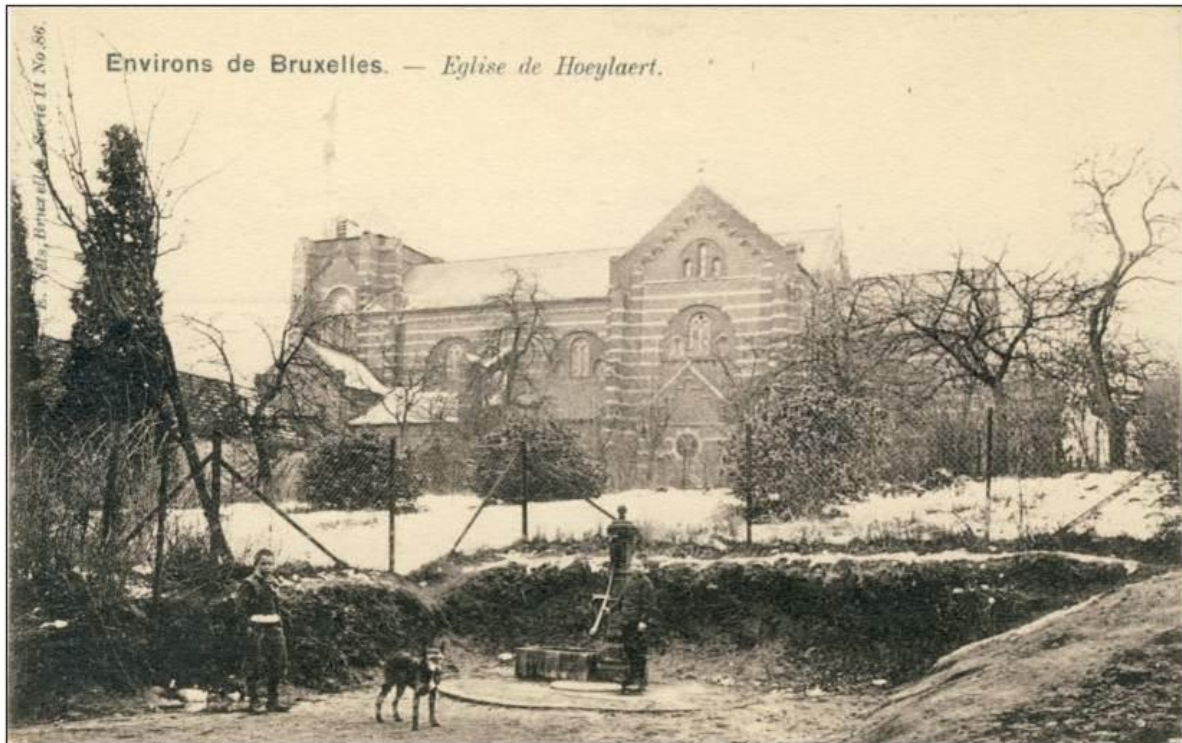

Fig. 2.14: Zicht op een waterput met op de achtergrond de kerk³⁵.

Aan de andere kant van de rivier Yse had de heer van Terheide zijn kasteel. In 1343 stichtte Jan van Ruusbroec er een Austustijner koorherenpriorij, midden in het Zoniënwood te Groenendaal. Deze priorij werd een toevluchtsoord voor belangrijke kerkelijke en wereldlijke leiders maar werd tijdens de Franse overheersing nagenoeg geheel afgebroken.

In de databank van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) zijn tien vindplaatsen opgenomen die zich in de buurt van het projectgebied situeren (fig. 2.15).

- CAI 3103: de huidige Sint-Clemenskerk, centraal gelegen binnen het onderzoeksgebied op het Gemeenteplein. In 1870 werd de 12de-eeuwse voorganger afgebroken. Bij het afbreken werd een vroeg-Romeins votiefaltaar van Matres Cantrustehiae aangetroffen. Rondom de kerk werden ook meerdere vlakgraven uit de volle middeleeuwen gevonden.
- CAI 3807: zogenaamd “Kasteel van de Kasteleinen”, een versterkt kasteel uit de volle middeleeuwen. Mogelijk stond er ook een watermolen aan de Yse.
- CAI 3898: “Huis van Ravenstein”, dit kasteeltje/lusthof uit de 16de eeuw stond onmiddellijk achter de kerk, aan de Vet of Keizer Karel vijver. Twee vooruitspringende torens stonden aan de achterzijde in het water. Het complex werd na 1740 en voor 1769 afgebroken.
- CAI 3903: laatmiddeleeuwse watermolen die behoort tot het kasteel van de Kasteleinen. De molen stond er zeker al sinds 1269 en werd zeker in 1503 verlaten.

³⁵ www.delcampe.net

- CAI 3801: “Kasteel Terheide”, versterkt kasteel met molen en brouwerij uit de volle middeleeuwen.
- CAI 3808: “Hof te Dumberg”, pachthoeve uit de late middeleeuwen, behoorde toe aan het klooster van Groenendaal. Volgens Verbesselt werd er, na het verdwijnen van het hof, een ziekenhuis gebouwd. Op de kaart van Ferraris en Popp is een groot langwerpig gebouw te zien met een noord-zuid oriëntatie.
- CAI 3809: slijpmolen uit de late middeleeuwen
- CAI 3907: windmolen uit de late middeleeuwen, zou verdwenen zijn voor de 14de eeuw
- CAI 3803: ‘Hof te Smeiberg’, alleenstaande hoeve uit de late middeleeuwen
- CAI 3806: watermolen aan de Yse uit de late middeleeuwen. De molen zou verdwenen zijn begin 19de eeuw.

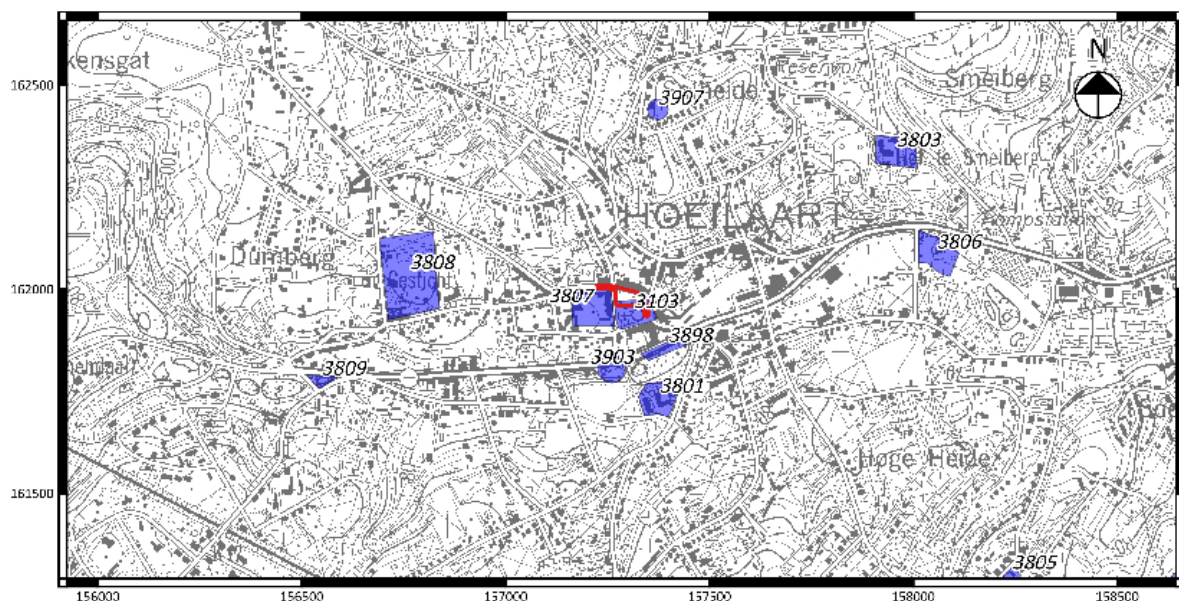

Fig. 2.15: Detail uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) met aanduiding van het projectgebied³⁶.

Op de kaart van Fricx (1712) staat het Zoniënwood afgebeeld, met in een inham Hoeilaart (fig. 2.16). Dit woud zou deel uit gemaakt hebben van het Kolenbos, een oerbos, dat sinds de Romeinse periode steeds kleiner werd. De grootste ontginning vond plaats aan het begin van de 19de eeuw.

Op een figuratieve kaart uit 1763³⁷ staat het dorpscentrum van Hoeilaart afgebeeld. Hierbij zijn onder andere de kerk en het Schepenhuis duidelijk herkenbaar (fig. 2.17).

Op de Ferrariskaart (1771-1778) staat de Sint-Clemenskerk afgebeeld met rond de kerk een begraafplaats. Het terrein ten noorden en westen was grotendeels onbebouwd, terwijl er ten zuiden en oosten van de kerk gebouwen voorkwamen. Het ‘Kasteel van de Kasteleinen’ net ten westen en het ‘Huis van Ravenstein’ net ten zuiden van het projectgebied staan niet afgebeeld. Het zuidelijker gelegen ‘kasteel Terheide’ staat wel afgebeeld. De straat die ten noorden van de kerk afgebeeld

³⁶ www.cai.onroerenderfgoed.be

³⁷ Met dank aan Michel Erkens voor het bezorgen van deze afbeelding.

staat, komt overeen met het huidig tracé van de M. Félicéstraat. De Kerkstraat ten zuiden van het Gemeenteplein staat niet aangeduid op de Ferrariskaart (fig. 2.18).

Fig. 2.16: Detail uit de kaart van Frick (1712) met situering van Hoeilaart³⁸.

Fig. 2.17: Detail uit een figuratieve kaart uit 1763³⁹.

³⁸ www.geopunt.be

Op de Atlas der Buurtwegen (1841) zijn zowel de huidige M. Félicéstraat als de Kerkstraat afgebeeld. Ten noorden van de kerk stond ter hoogte van de huidige parking - net als op de Ferrariskaart - een langwerpig gebouw (fig. 2.19). De kaart van Popp (1842-1879) geeft hetzelfde beeld weer (fig. 2.20).

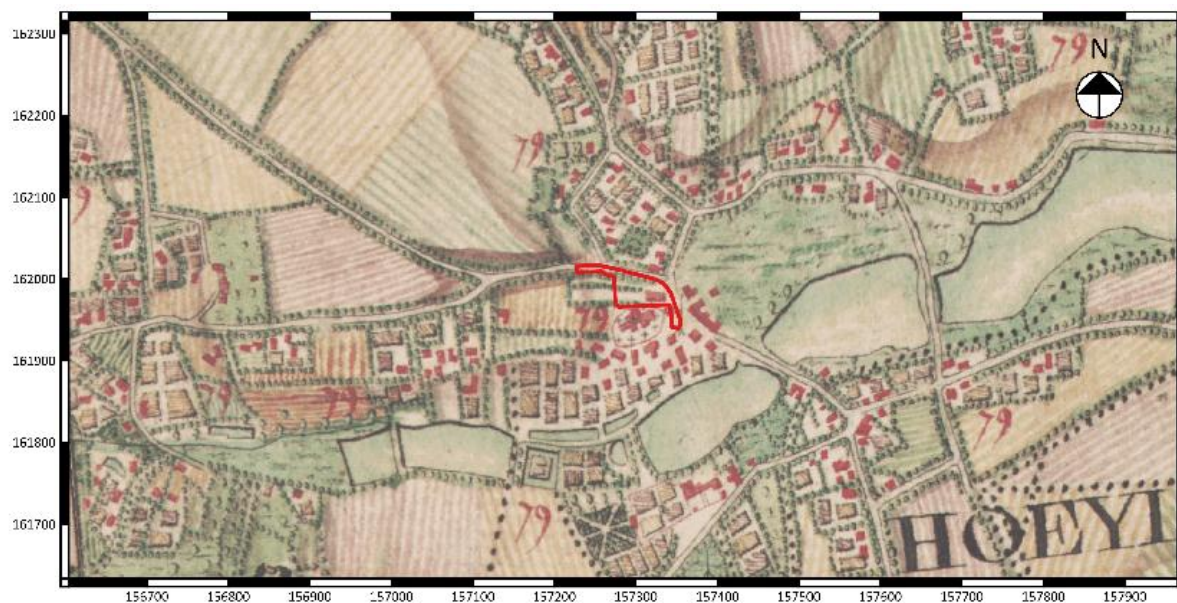

Fig. 2.18: Detail uit de Ferrariskaart (1771-1778) met situering van het onderzoeksgebied⁴⁰.

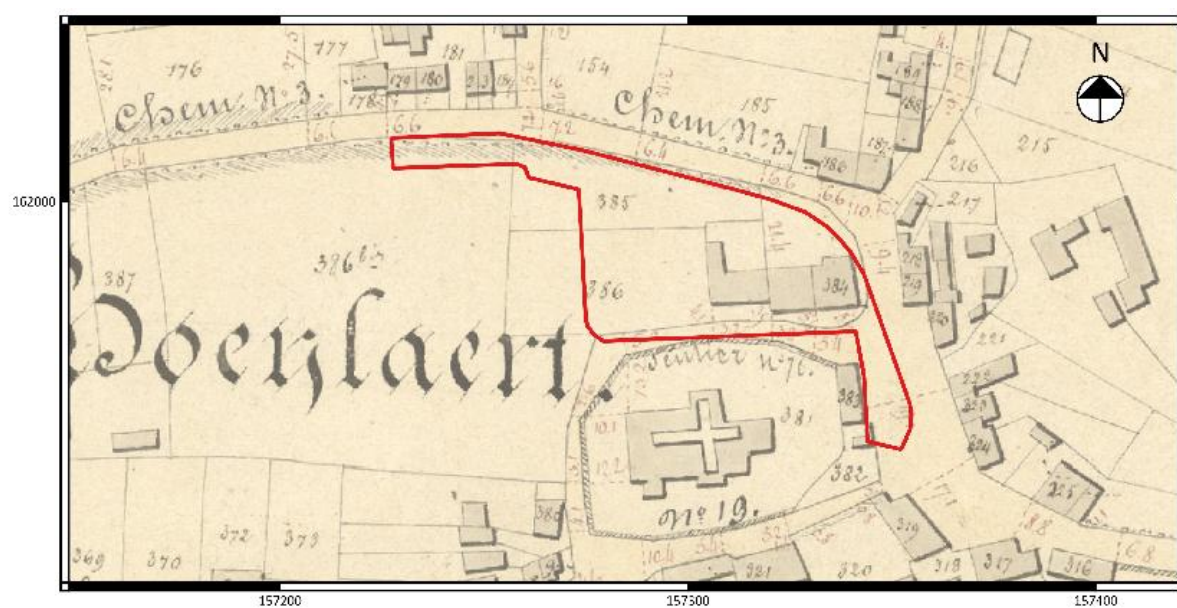

Fig. 2.19: Detail uit de Atlas der Buurtwegen met situering van het onderzoeksgebied⁴¹.

³⁹ Met dank aan Michel Erkens voor het bezorgen van deze afbeelding.

⁴⁰ www.geopunt.be

⁴¹ www.geopunt.be

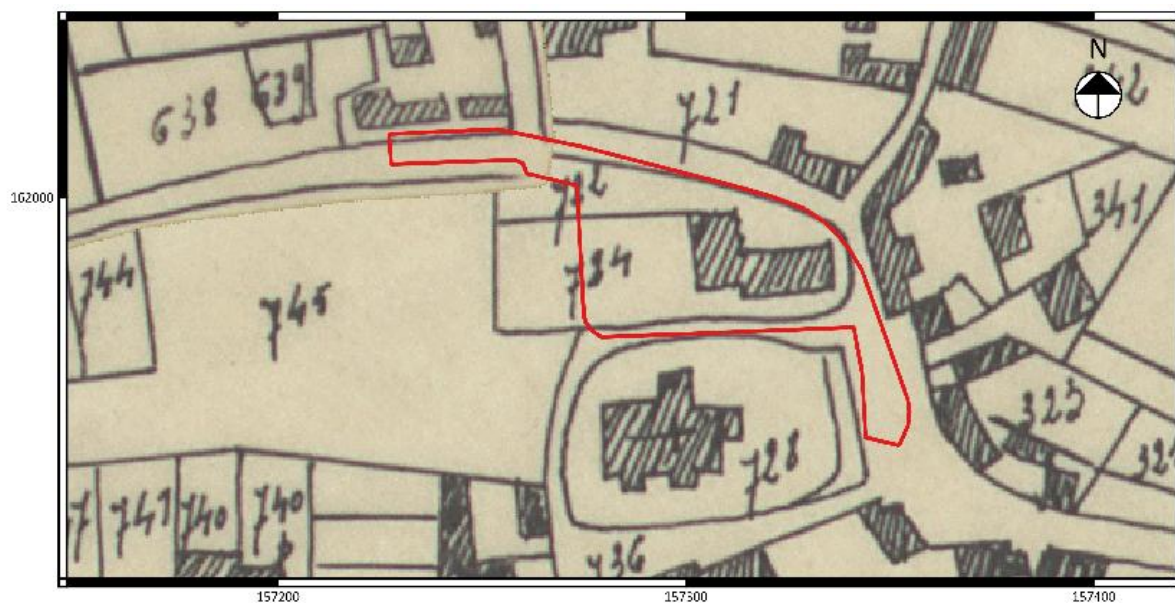

Fig. 2.20: Detail uit de kadastrale kaart van Popp met situering van het projectgebied⁴².

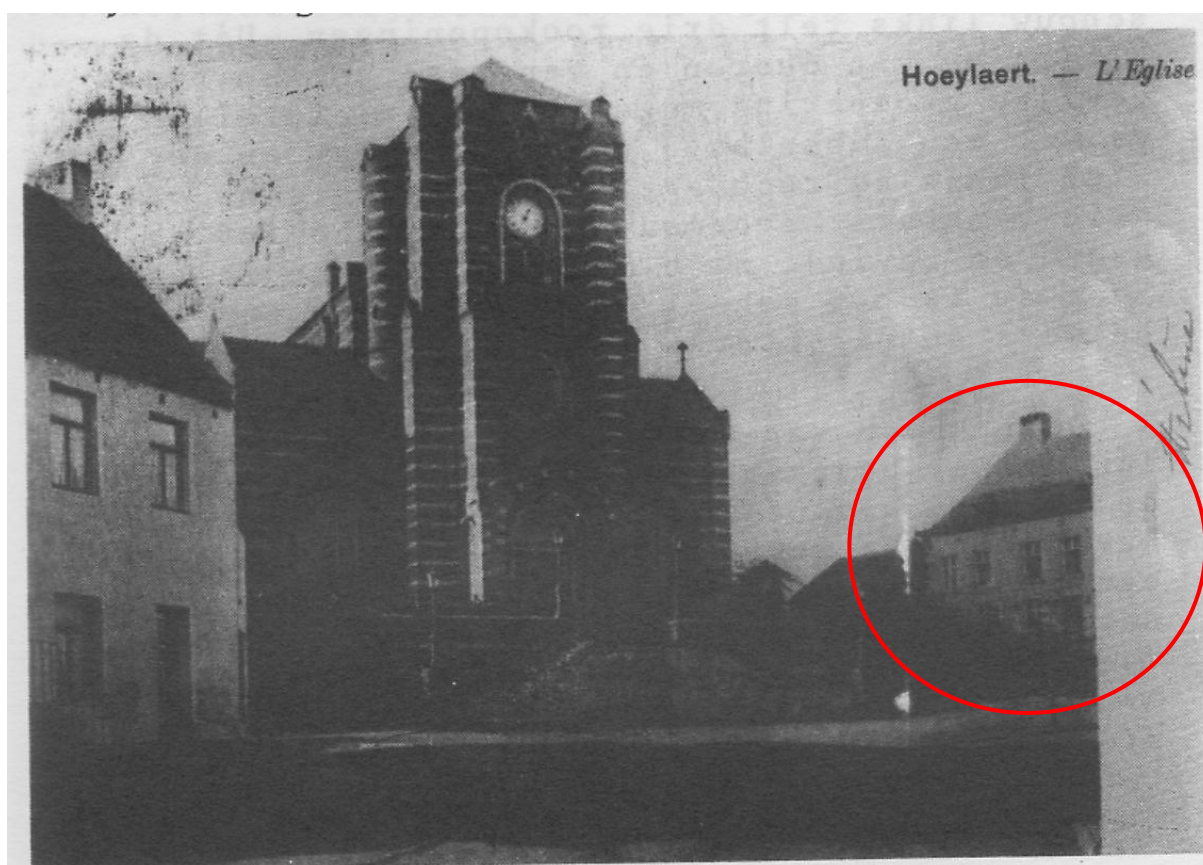

Fig. 2.21: Zicht op de kerk met rechts daarvan het Schepenhuis⁴³.

⁴² www.geopunt.be

⁴³ Erkens 1979: 181.

Het langwerpige gebouw dat afgebeeld staat op bovenstaande kaarten is het vroegere Schepenhuis van de heerlijkheid Hoeilaart. Wanneer dit huis gebouwd werd, kon tot op heden nog niet gestaafd worden met documenten. Het dorp zou wel grotendeels verlaten geweest zijn tussen 1578 en 1585⁴⁴. Het gebouw werd in 1904 aangekocht door de gemeente Hoeilaart en in 1905 werd het afgebroken. Onder de plaveien van het huidige Gemeenteplein zouden wel nog restanten van een vloer, mogelijk een keldervloer, te vinden zijn. Een foto met zicht op de kerk toont rechts daarvan een vooraanzicht van het Schepenhuis (fig. 2.21), wanneer de foto genomen werd is niet duidelijk. De afbeelding toont een gebouw dat bestaat uit twee bouwlagen. Een beschrijving ten tijde van de afbraak spreekt van een gebouw met een blinde muur aan de straatkant, waarin een grote poort toegang gaf tot een binnenkoer waar vensters op uitzagen⁴⁵.

2.5 Geplande werken

De werken bestaan uit het aanleggen van een gescheiden rioleringsstelsel (één voor regenwater en één voor afvalwater), de bijhorende wegeniswerken en het aanleggen van een bufferbekken (fig. 2.22). De leiding voor het afvalwater heeft een doorsnede van 400 mm, de leiding voor het regenwater een doorsnede van 400 mm aan de westzijde van het Gemeenteplein, 600 mm aan de noordzijde en 700 mm in de M. Félicéstraat. Aan de oostzijde van het Gemeenteplein wordt een extra leiding voorzien voor regenwater. De twee buizen hebben hier een doorsnede van 1600 mm. Aan deze zijde worden ook twee grote debietbeperkers voorzien. De leidingen worden op een diepte tussen 2 en 3 m onder het huidige maaiveld geplaatst (fig. 2.23).

Op het Gemeenteplein zelf wordt een bufferbekken voorzien met een capaciteit van 900 m³. Het bekken zal beschikken over een lengte van 30 m, een breedte van 13,5 m en een diepte van ongeveer 2,2 m. De totale uitgravingsdiepte zal ongeveer 3,20 m onder het huidige niveau bedragen, waarbij zal worden gewerkt met een bekisting van de bouwput. Binnen de werken aan het bufferbekken wordt bemaling voorzien.

Rond de kerk worden enkele verfraaiingswerken gepland. Ten noorden van de kerk wordt op het Gemeenteplein een 'zittrap' in blauwe steen voorzien. Het niveau van het plein wordt licht aangepast: het blijft hellend, maar de grootste helling wordt opgevangen door een reliëfverschil te voorzien tussen het parkeergedeelte van het plein in het westen en een polyvalent deel van het plein – dat kan gebruikt worden voor kermis en markt - in het oosten. Ten oosten van de kerk wordt een nieuwe keermuur geplaatst (fig. 2.25)⁴⁶. De impact van deze werken blijft eerder beperkt.

⁴⁴ Pers. comm. M. Erkens.

⁴⁵ Erkens 1979: 181-184.

⁴⁶ Aanvraagdossier stedenbouwkundige vergunning.

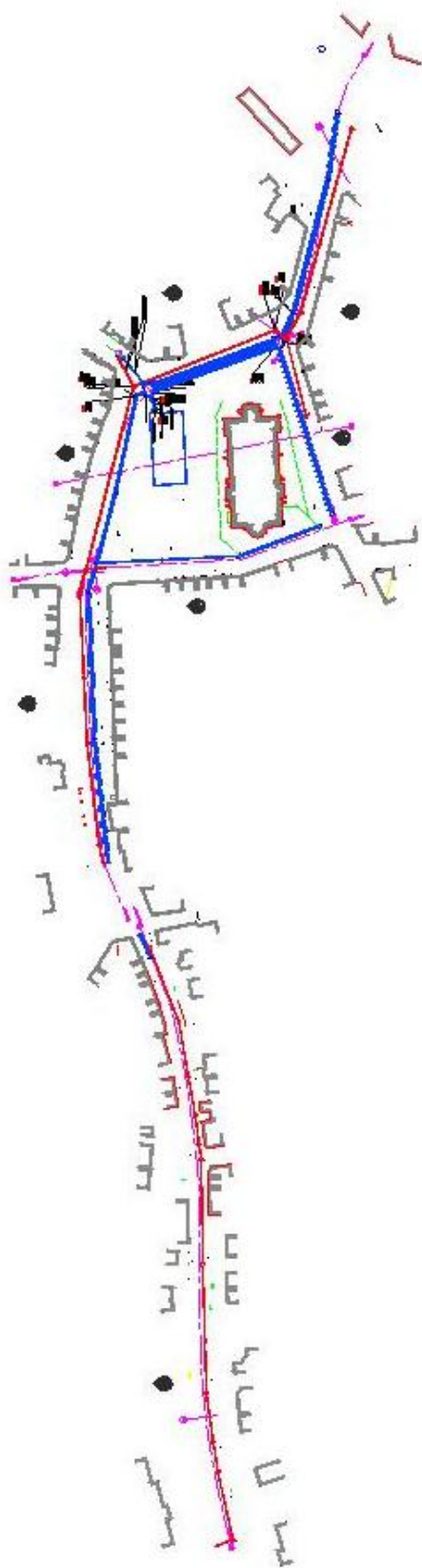

Fig. 2.22: Plan van de geplande werken rond het Gemeenteplein.

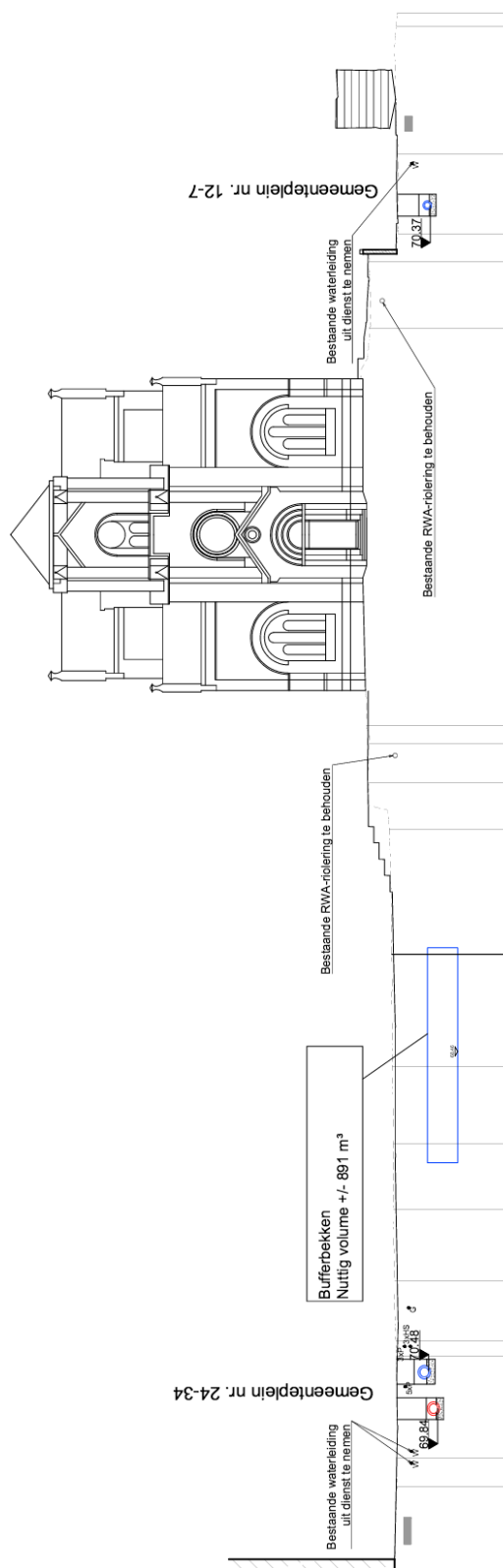

Fig. 2.23: Lengteprofiel ter hoogte van het Gemeenteplein.

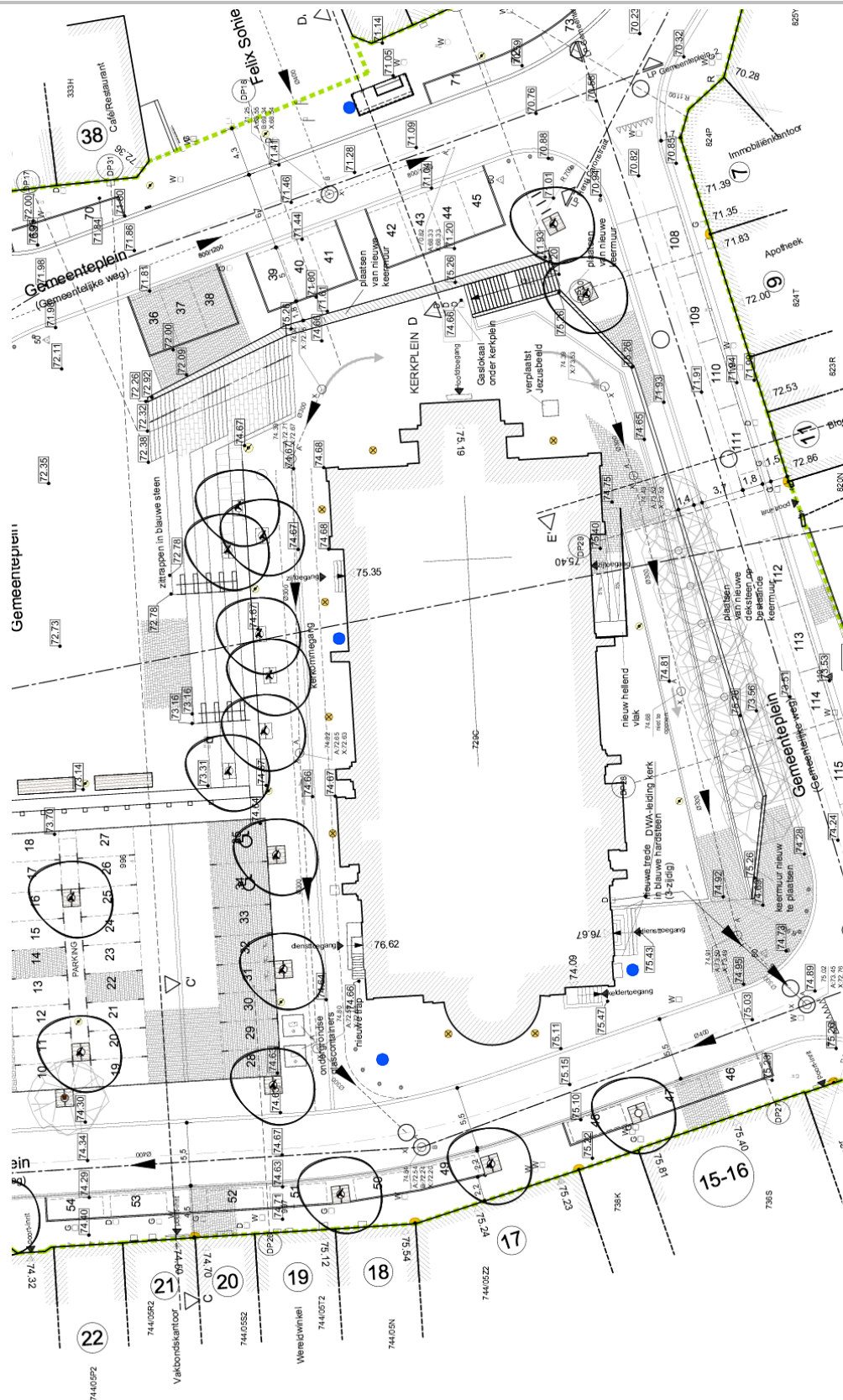

Fig. 2.24: Overzicht van de werken rond de kerk.

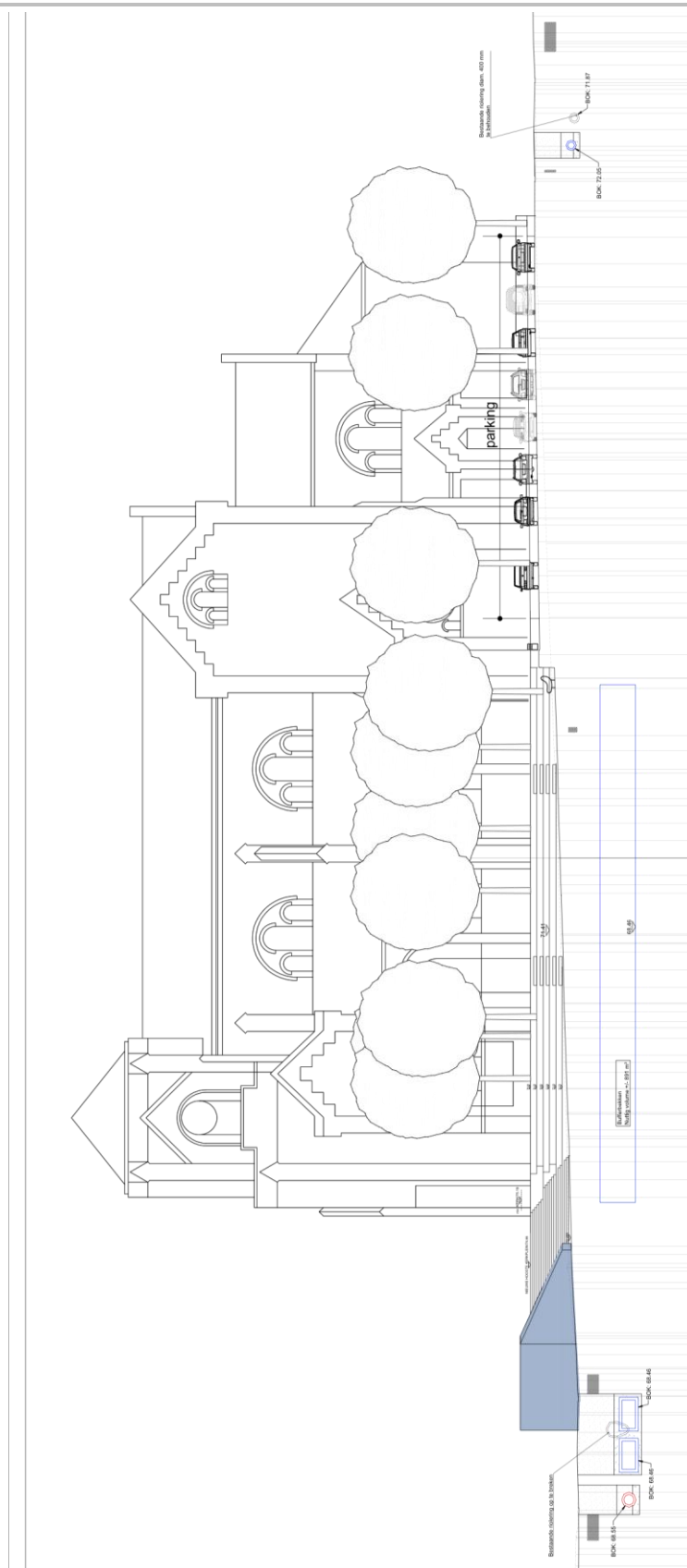

Fig. 2.25: Zicht op het lengteprofiel (oost-west) van het Gemeenteplein.

2.6 Besluit en aanbevelingen

Omdat de rioleringswerken zich beperken tot het huidige tracé van de straten, lijkt de impact op eventueel archeologisch erfgoed eerder beperkt. Het tracé van het Gemeenteplein ten noorden van de kerk komt overeen met het tracé dat afgebeeld staat op de Ferrariskaart. Er zijn geen concrete aanduidingen dat er ooit bebouwing is geweest op de plaats waar nu (en toen) de straat gesitueerd is.

Ter hoogte van het Gemeenteplein is de archeologische verwachting hoger. Mogelijk bevinden er zich nog resten van de oude kerk met bijhorend kerkhof of van het Schepenhuis dat op de Ferrariskaart en Atlas der Buurtwegen afgebeeld staat, maar op basis van de vergelijking van de foto uit 1911 (fig. 2.2) en de huidige toestand, kan verondersteld worden dat het plein reeds in het verleden werd afgegraven, waardoor veel oude sporen reeds (deels) verdwenen zullen zijn.

De te volgen onderzoeksstrategie staat reeds omschreven in de BVW en omvat het graven van vier proefputten (minimaal 16 m² per put), waarvan twee putten ingeplant worden op de kerkomwegang ten noorden en ten zuiden van de kerk, één put op het Gemeenteplein ten oosten van de kerk en één proefput in de M. Félicéstraat, en drie 4 m brede N-Z georiënteerde proefsleuven over de volledige breedte van het Gemeenteplein.

De verstoring door de werken beperkt zich echter tot het wegtracé en tot de locatie van het bufferbekken op het Gemeenteplein. Het lijkt dan ook enkel nodig om binnen de zone van het bufferbekken (405 m²) verder archeologisch (voor)onderzoek te doen. Er wordt voorgesteld om centraal één 4 m brede sleuf in de lengte van het bufferbekken te graven (30 m lang) om zo tot een archeologische waardering van de te verstoren zone te komen.

Eventueel kan net ten noorden van de kerk, waar de trappen gaan komen, een proefput gemaakt worden. Hierdoor kan nagegaan worden of er, in de beperkte diepte waar gewerkt wordt, nog archeologisch erfgoed bewaard gebleven is. Hetzelfde geldt voor het wegtracé ter hoogte van de parkeerplaatsen in het begin van de M. Félicéstraat. Hier ligt het archeologisch potentieel wel veel lager dan op het Gemeenteplein (fig. 2.26).

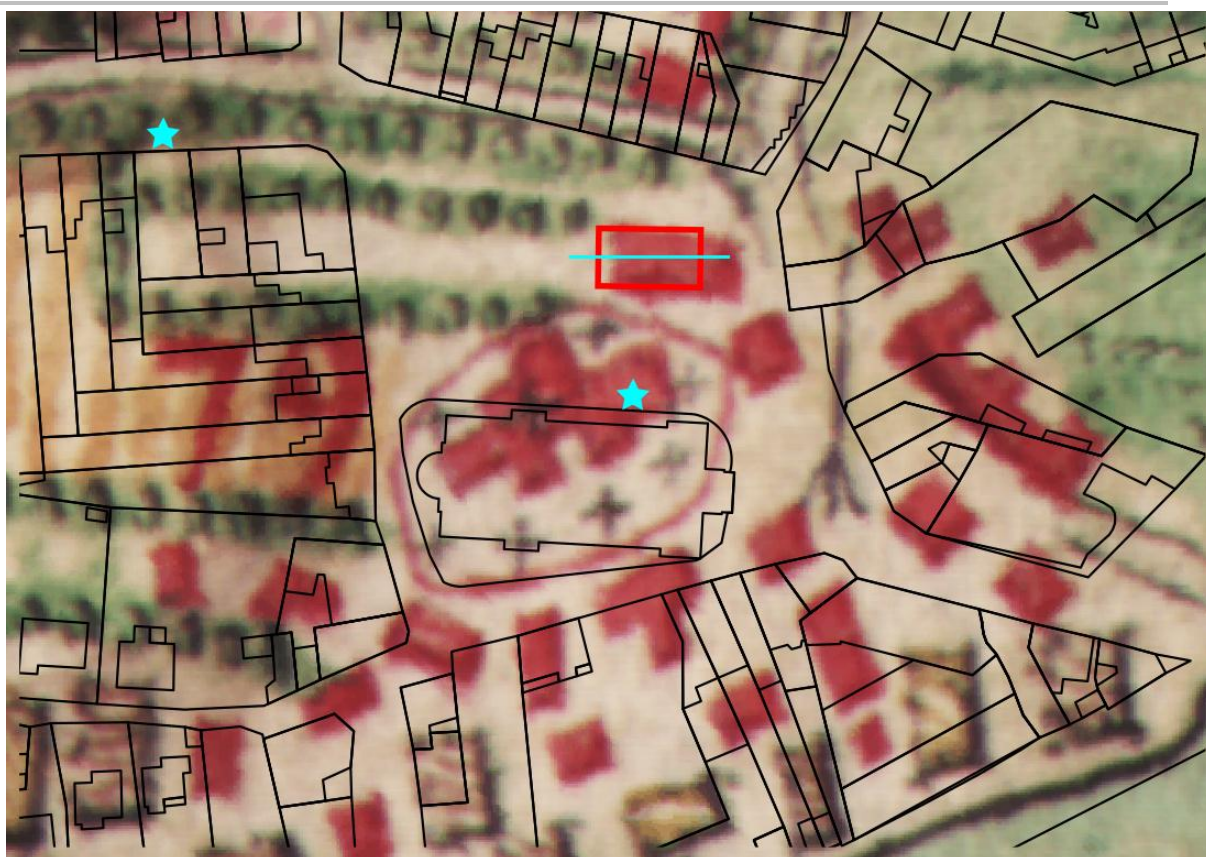

Fig. 2.26: Voorstel proefsleuven en -putten, geprojecteerd op de Ferrariskaart.

Hoofdstuk 3 Werkmethode

In de bijzondere voorwaarden werden proefsleuven en proefputten opgelegd. Zoals onder 2.6 reeds beschreven werd een aangepaste werkmethode voorgesteld, maar uiteindelijk werd dit voorstel in overleg met Onroerend Erfgoed nog aangepast (fig. 3.1).

Op voorhand werden de aanwezige verhardingen door de gemeente verwijderd. Deze locaties waren besproken met Onroerend Erfgoed en de keuze was gemaakt op basis van de resultaten van het bureauonderzoek en om zo goed mogelijk op de onderzoeksvragen te kunnen antwoorden met een minimum aan ingreep in de bodem.

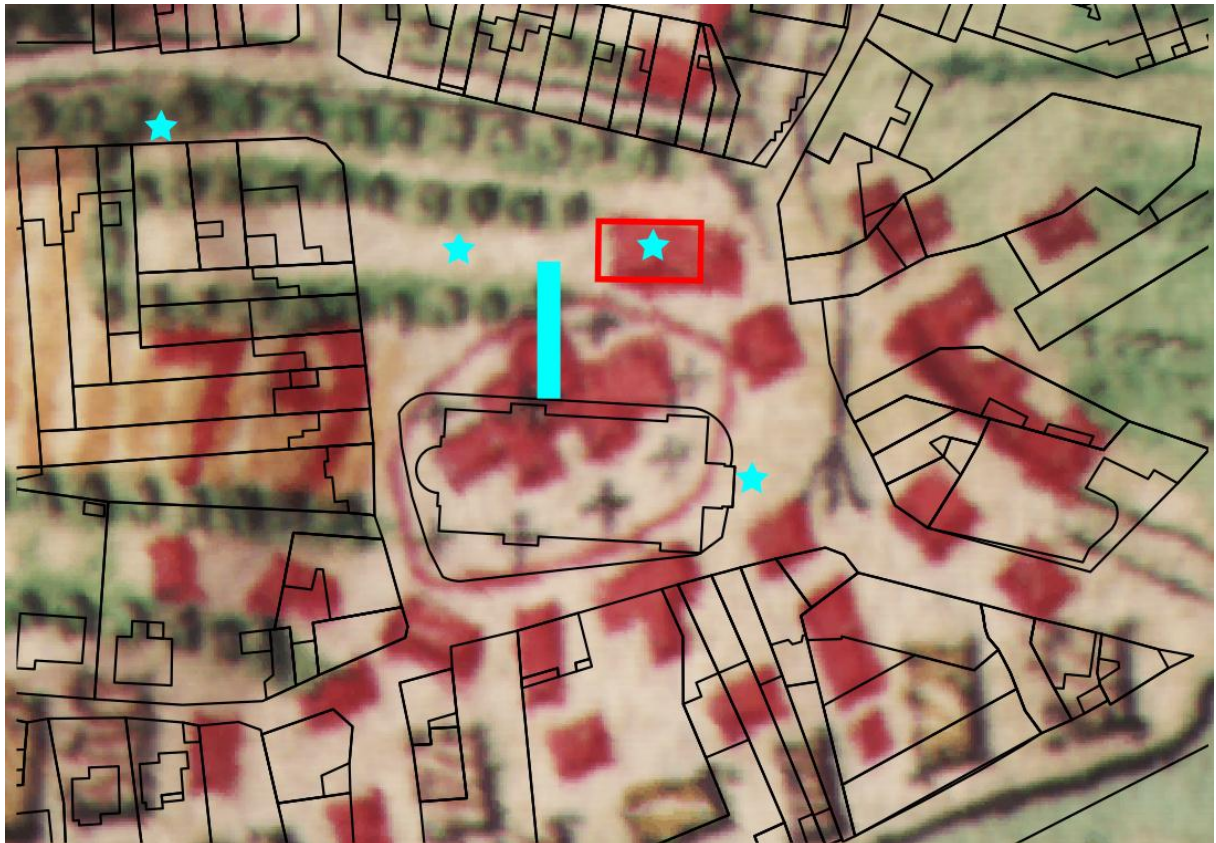

Fig. 3.1: Detail uit de Ferrariskaart met het kadaster ter hoogte van het Gemeenteplein met situering van het bufferbekken (rood), vier mogelijke locaties van proefputten en één proefsleuf (blauw).

Over de volledige oppervlakte van het terrein werd één 2m brede proefsleuf gegraven dwars op de kerk in een noord-zuid oriëntatie over de gehele breedte van het Gemeenteplein. Daarnaast werden 4 proefputten van ongeveer 16m² gegraven. Twee proefputten waren gesitueerd op het Gemeenteplein, waarbij één (proefput 5) op de locatie van het toekomstige bufferbekken. Eén proefput was gesitueerd ten westen van de kruising van de de Marcel Félicéstraat en de Joseph Denayerstraat. De vierde proefput was gelegen op de kruising van de Marcel Félicéstraat en de Henri Caronstraat.

Tijdens het veldwerk werd aan het begin van de proefsleuf en in proefput 2 een profielput gemaakt en beschreven door een archeoloog. De aangetroffen bodemsporen werden opgeschaafd, gefotografeerd en beschreven. Artefacten werden per spoor en eventueel per laag ingezameld. De

Het archeologisch vooronderzoek aan het Gemeenteplein te Hoeilaart

contouren van de proefsleuven en proefputten, de locatie van de profielputten, de sporen en de maaiveldhoogtes werden ingemeten met behulp van een GPS.

Hoofdstuk 4 Analyse

4.1 Lithostratigrafische en bodemkundige opbouw

Binnen de grenzen van het projectgebied komen volgens de bodemkaart OB-gronden voor (fig. 2.5). Deze gronden zijn niet gekarteerd, omwille van bestaand bewoning. De bodemopbouw is dus ongekend. In de buurt van het projectgebied zijn wel gekarteerde gronden aanwezig. Het betreft AbB-gronden in het zuiden en Abc0-gronden in het noordwesten. Abc0-gronden zijn droge leembodems met sterk gevlekte of verbrokkelde textuur B-horizont met een dikke A-horizont (>40cm). AbB gronden zijn droge leembodems met textuur tot structuur of met weinig duidelijke kleur B-horizont. De natuurlijke bodem, indien aanwezig zal hoogstwaarschijnlijk gelijkenissen vertonen met Abc0 of AbB-gronden.

Op basis van de resultaten van de terreinwaarnemingen (registratie van 2 profielen) kan het terrein beschouwd worden als één geomorfologische of pedogenetische zones. Profiel 2 kan hierbij als referentieprofiel gebruikt worden.

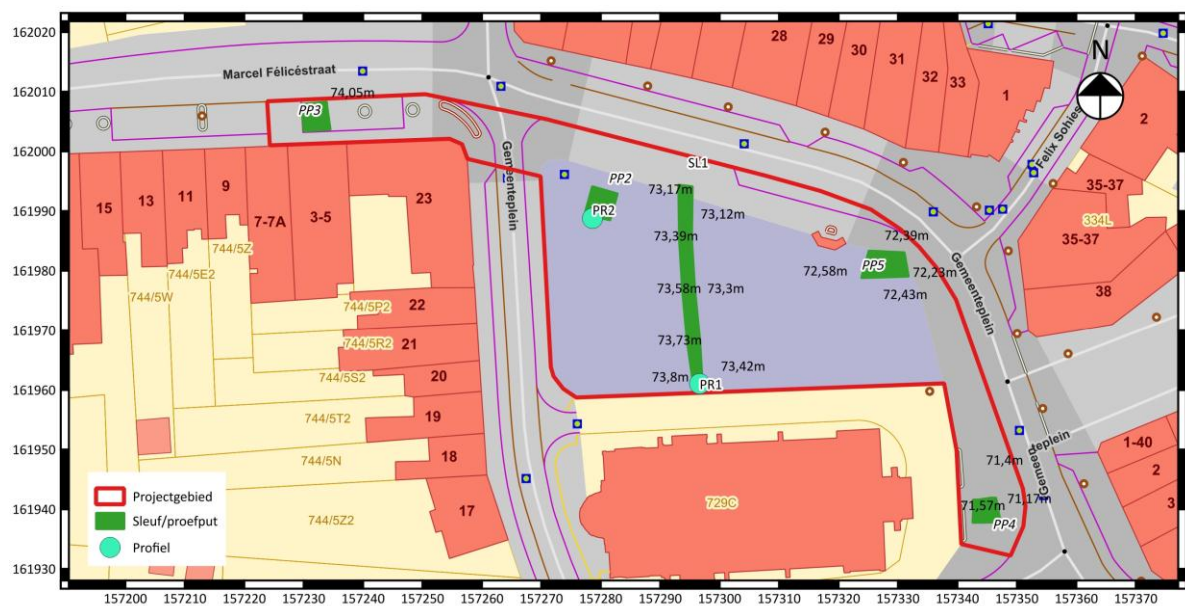

Fig. 4.1: Kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied, het sleuvenplan en de profielen⁴⁷.

Het referentieprofiel (PR2, PP2) toont duidelijk aan dat er onder de huidige verharding van het Gemeenteplein een afgraving heeft plaatsgevonden. De verharding bestaat uit 13 cm dikke betonklinkers (fig. 4.2 / 1) die rusten op een stabilisébed van lichtgeel zand (fig. 4.2 / 2) dat tussen de 5 en 10 cm dik is. Hieronder is de natuurlijke Bt-horizont aanwezig (fig. 4.2 / 3) in de vorm van een egaal bruine kleihoudende leemlaag. De oorspronkelijke A-horizont is volledig verdwenen, net zoals de E-horizont. De grotendeelse afwezigheid van sporen van bioturbatie doet ook vermoeden dat de top van de Bt-horizont eveneens is verdwenen. Onderaan de profielput begint de meer gelige C-horizont zichtbaar te worden op 80cm onder het huidige maaiveld.

⁴⁷ Onderliggende kaartlaag: © Geopunt (AGIV).

Fig. 4.2: Het referentieprofiel.

4.2 Het sporen- en vondstenbestand

In totaal werden 4 sporen aangetroffen binnen het projectgebied (fig. 4.3 & fig. 4.4). Proefsleuf 1 en proefput 2 waren steriel, in proefput 3 werden enkele zeer recente sporen aangetroffen in de vorm van een plantgat voor een boom (van de deels nog aanwezige bomenrij) en beton van de bestaande regenwaterafvoer⁴⁸. In proefput 4 (fig. 4.5) werden 3 sporen gevonden. Een bakstenen kanaaltje (S1) uit de 19de eeuw doorsnijdt een kuil (S2) en een rechthoekig uitbraakspoor of puinkuil (S3) gevuld met bouwafval. Dit bouwafval betreft hoofdzakelijk bakstenen, kalkmortel en leisteen.

Het bakstenen kanaaltje (S1) maakte vermoedelijk deel uit van de oude regenwaterafvoer of het rioleringsstelsel. De vulling bestond uit los zwart zand met daarin als vondsten industrieel wit aardewerk en dierlijk bot.

Kuil S2 had een diameter van ongeveer 72 cm en is redelijk scherp afgelijnd. Het spoor bevatte op stukjes bouwafval na geen vondsten.

In de puinkuil of uitbraakspoor S3 werden twee scherven steengoed aangetroffen. Op één scherf was een ronde stempel aanwezig (fig. 4.6). De stempel was onvolledig maar betreft hoogstwaarschijnlijk de aanduiding van de inhoud (1 [LI]TTRE) van een 19de-eeuwse waterkruik.

⁴⁸ Deze sporen kregen geen spoornummer.

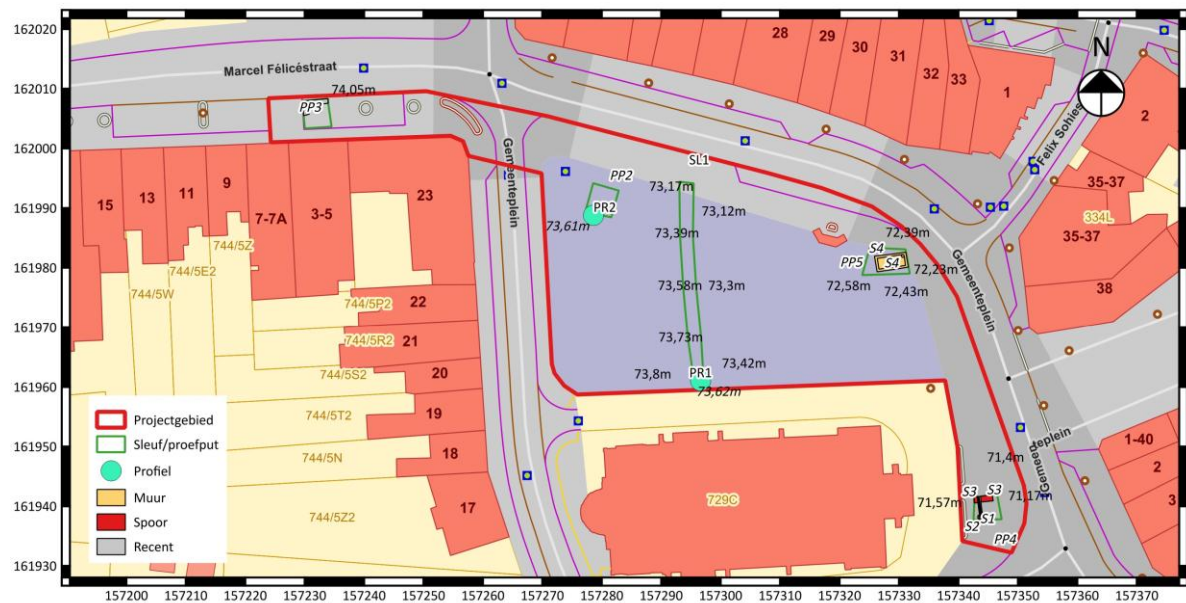

Fig. 4.3: Alle sporenplan op het huidige kadaster

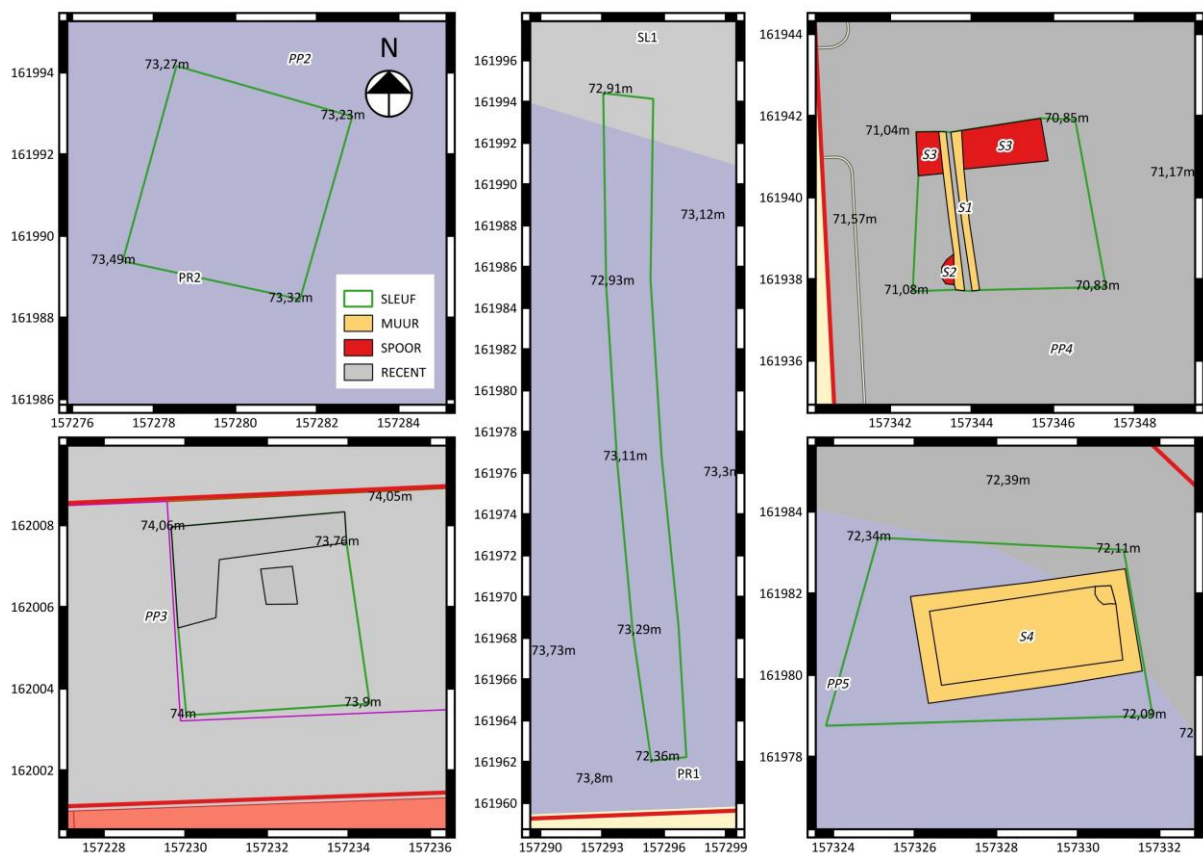

Fig. 4.3: Detail uit het alle sporenplan.

Fig. 4.5: Een zicht op proefput 3.

Fig. 4.6: Stempel op steengoed kruik uit spoor 3.

Proefput 5 (fig. 4.7) bevatte één spoor. Het betreft een kelder (S4) opgebouwd uit baksteen (20 x 9,5 x 5,5 cm) en aan de binnenkant was de keldermuur bezet met keramiektiegels (21,5 x 11 x 3 cm). Zowel de vloer als de keramiektiegels waren gecementeerd. In de noordoostelijke hoek was de vloer iets lager (fig. 4.8), mogelijk een soort van veegpot voor water en/of afval. Er werden geen aanwijzingen gevonden voor een trap op de vloer of de muren. Gelet op de beperkte bewaarde diepte van de kelder (70 cm) is het duidelijk dat er een deel van het terrein is afgegraven, zelfs indien het gaat om een half ingegraven kelder. Hoogstwaarschijnlijk kan deze kelder toegeschreven worden aan het Schepenhuis, dat in het begin van de 20ste eeuw werd afgebroken. Gelet op de omvang van het Schepenhuis en de verschillende historische kaarten is duidelijk dat er slechts een deel van het gebouw onderkelderd was. Van de overige funderingen werden geen sporen aangetroffen. Wat er eveneens op wijst dat er sprake is van een afgraving van het Gemeenteplein.

Fig. 4.7: Een zicht op spoor 4.

Fig. 4.8: Detail van het verlaagde stuk vloer.

Hoofdstuk 5 Synthese

5.1 Interpretatie en datering

Binnen de contouren van het projectgebied werden archeologische resten uit de 19de eeuw aangetroffen. Het gaat in het bijzonder om twee kuilen, een bakstenen kanaaltje en kelder. De archeologische sporen werden enkel aangetroffen in proefput 4 en 5. Op basis van historische bronnen, de profielen, het ontbreken van sporen en de bewaringstoestand van de kelder op het Gemeenteplein kan besloten worden dat het Gemeenteplein in de loop van de 20ste eeuw (na 1911) werd afgegraven, vermoedelijk samen met het Schepenhuis. Deze afgraving is de oorzaak van het ontbreken van sporen op het Gemeenteplein, met uitzondering van de kelder in proefput 5. Deze afgraving vond niet plaats ter hoogte van proefput 4, waardoor hier nog sporen bewaard zijn.

5.2 Beantwoording onderzoeksvragen

Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens?

Over de geschiedenis van Hoeilaart is weinig gekend. Het oudste gekende element is het vroeg-Romeinse votiefaltaar dat aangetroffen werd tijdens het afbreken van de oude Sint-Clemenskerk. Over de context van het altaar is niets geweten. Wel zou de nieuwe kerk iets ten zuiden van de oude kerk gebouwd zijn. Ten noorden van de kerk, op de huidige parking, staat op onder andere de Ferrariskaart een langwerpig gebouw afgebeeld. Verschillende historische kaarten wijzen er op dat het huidige wegtracé van de M. Félicéstraat en de Kerkstraat reeds sinds lange tijd in gebruik is.

Hoe was de oude perceelsindeling? Hoe groot waren de verschillende huizenblokken?

Ten noorden van de kerk staat op verschillende historische kaarten een langwerpig gebouw – het voormalige Schepenhuis - afgebeeld. Het perceel waarop dit gebouw staat, komt ongeveer overeen met het huidige Gemeenteplein.

Welke info is er nog te vinden over de huidige bebouwing of voormalige constructies op het terrein?

Er zijn geen aanwijzingen dat op het wegtracé van de M. Félicéstraat en het Gemeenteplein ooit een gebouw gestaan heeft. De straten zijn reeds gedurende lange tijd in gebruik.

De parking ten noorden van de huidige Sint-Clemenskerk was in het verleden bebouwd met een langwerpig gebouw en de oude Sint-Clemenskerk met bijhorend kerkhof zou ter hoogte van de parking gesitueerd kunnen worden. Over eventuele oudere resten zijn geen concrete aanwijzingen.

In welke mate is het terrein reeds verstoord?

Het deel van het projectgebied dat in gebruik is als weg, zal vermoedelijk grondig verstoord zijn. In het wegtracé loopt reeds een riolering en waarschijnlijk zijn ook de andere nutsvoorzieningen aanwezig.

Op de parking waar het bufferbekken gepland wordt, stond eerder een oudere kerk die in 1870 afgebroken werd. De impact van deze werken op het archeologisch erfgoed is niet gekend. Een vergelijking tussen twee zichten op de noordzijde van de kerk lijkt te wijzen op een mogelijke afgraving van het terrein in de loop van de 20ste eeuw.

In welke mate verstoren de geplande werken het archeologisch erfgoed?

De impact van de rioleringswerken langs het wegtracé blijven eerder beperkt. De omvang van de rioleringsleidingen is eerder klein en vermoedelijk is een groot deel van het wegtracé reeds verstoord tijdens eerdere werken. Op het Gemeenteplein wordt een bufferbekken gepland dat een grotere impact zal hebben op eventueel nog aanwezig ondergrondse erfgoed.

Is er via archeologisch onderzoek of waarnemingen op aanpalende of nabijgelegen percelen reeds info beschikbaar over de dikte en de opbouw van het aanwezige bodemarchief?

Er zijn voor de wijde omgeving rond het Gemeenteplein geen archeologische gegevens beschikbaar omtrent de dikte en opbouw van het eventueel aanwezige bodemarchief.

Welke onderzoeksvragen moeten bijkomend bij de opgraving beantwoord worden?

Wat kan er op basis van de archeologische vondsten gezegd worden over de bouwgeschiedenis van de oudste kerk? Zijn er sporen aangetroffen die wijzen op een Romeinse aanwezigheid? Is er een overgangsfase merkbaar tussen de Romeinse en middeleeuwse aanwezigheid?

Wat is de te volgen strategie tijdens de opgraving?

Deze onderzoeksvraag is enkel van toepassing indien een vervolgonderzoek wordt geadviseerd en is bij deze dus niet relevant.

Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?

Onder de huidige bestrating werd onmiddellijk de Bt-horizont aangetroffen. Alle bovenliggende natuurlijke horizonten en een deel van de Bt-horizont waren verdwenen.

Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?

Omwille van de afgraving zijn op het Gemeenteplein geen sporen bewaard gebleven, met uitzondering van de kelder in proefput 5.

In proefput 4 waren er nog sporen aanwezig, aangezien daar geen afgraving heeft plaatsgevonden.

Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?

Het kanaaltje (S1) uit proefput 4 maakt mogelijk deel uit van het afwatering/rioleringsstelsel en de kelder (S4) in proefput 5 maakt vermoedelijk deel uit van het Schepenhuis.

Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?

Alle sporen zijn terug te brengen tot de 19de eeuw.

Op de kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden door graaf de Ferraris, kaart van Popp en andere historische kaarten is ten noorden van het kerkhof, op het actuele Gemeenteplein een langwerpig gebouw weergegeven. Zijn hier sporen van aanwezig in de bodem? Wat is de aard en datering van dit gebouw?

Er werd enkel een kelder teruggevonden, de vermoedelijk deelt uitmaakte van het Schepenhuis. Andere sporen werden niet aangetroffen in de zone van het langwerpige gebouw.

Kan de precieze locatie van de oude waterpomp op het Gemeenteplein gelokaliseerd worden?

De oude waterpomp of eventuele leidingen hiervan werden niet aangetroffen.

Zijn er sporen van Romeinse of oudere aanwezigheid?

Neen.

Zijn er sporen van de burchtsite (opper- of neerhof)?

Neen.

Zijn er sporen van de oudere kerkfases bewaard? En zo ja, hoe is hun bewaringstoestand en op welke diepte?

Neen.

Zijn er sporen van het vroegere kerkhof bewaard?

In welke mate werd het kerkhof geruimd?

Bevinden er zich verschillende begravingsniveaus? Wat zijn de oudste en meest recente dateringen?

Wat is de omvang van het voormalige kerkhof?

Hoe is de bewaringstoestand van eventuele inhumaties en aanverwante sporen?

Wat is de begravingsdensiteit uitgedrukt in minimum aan individuen per oppervlakte?

Er werden geen sporen aangetroffen van het vroegere kerkhof.

Welke aspecten en onderzoeksvragen verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?

Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?

Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud in situ)?

Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven: wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?

welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?

Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?

Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Gelet op de afwezigheid van sporen, de bodembewaring en de gekende afgraving van het Gemeenteplein zijn er geen archeologische resten meer te verwachten met uitzondering van diepe sporen zoals kelders en waterputten. Omdat elke context echter ontbreekt staan deze sporen volledig op zichzelf. Om deze reden is een vervolgonderzoek niet relevant.

Hoofdstuk 6 Besluit

Conform art. 4 § 2 van het Decreet houdende Bescherming van het Archeologisch Patrimonium van 30 juni 1993 (B.S. 15.09.1993), gewijzigd bij decreet van 18 mei 1999 (B.S. 08.06.1999), 28 februari 2003 (B.S. 24.03.2003), 10 maart 2006 (B.S. 7.6.2006), 27 maart 2009 (B.S. 15.5.2009) en 18 november 2011 (B.S. 13.12.2011) zijn de eigenaar en de gebruiker ertoe gehouden de archeologische monumenten die zich op hun gronden bevinden te bewaren en te beschermen en ze voor beschadiging en vernieling te behoeden.

Wegens de toekomstige riolerings- en wegeniswerken en de aanleg van een bufferbekken worden eventuele archeologische waarden in de ondergrond bedreigd. Daarom werd een archeologische evaluatie van het terrein uitgevoerd door middel van een proefsleuven en proefputtenonderzoek. Uit de resultaten van het veldwerk bleek dat er zich geen bedreigde archeologische waarden bevinden binnen de grenzen van het projectgebied. Er werden dan ook geen aanbevelingen geformuleerd voor eventueel verder archeologisch onderzoek.

Bij eventuele vrijgave het terrein blijven de algemene bepalingen die voorzien zijn in:

- *het decreet van 30 juni 1993 houdende bescherming van het archeologisch patrimonium, gewijzigd bij de decreten van 18 mei 1999, 28 februari 2003, 10 maart 2006, 27 maart 2009 en 18 november 2011 (BS 08.06.1999, 24.03.2003, 07.06.2006, 15.5.2009 en 13.12.2011)*
- *en het besluit van de Vlaamse regering van 20 april 1994 tot uitvoering van het decreet van 30 juni 1993 houdende de bescherming van het archeologisch patrimonium, gewijzigd bij besluiten van de Vlaamse Regering van 12 december 2003, 23 juni 2006, 9 mei 2008, 4 december 2009, 1 april 2011 en 10 juni 2011*

van toepassing, meer bepaald voor de bepalingen over de meldingsplicht van eventuele toevalsvondsten tijdens het verdere verloop van de werken.

Bibliografie

Baeyens L. 1959: Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Tervuren 102 E, Gent.

Erkens M. 1979: De afbraak van het Hoeilaarts schepenhuis in: *Zoniën 1979/4*, Hoeilaart.

Erkens M. 1999: De oude Sint-Clemenskerk van Hoeilaart in: *Zoniën 1999/2*, Hoeilaart.

Mariën M. E. & Verbesselt J. 1974: Geschiedenis van Hoeilaart van steentijdperk tot middeleeuwen.

Bijlage 1 Sporeninventaris

Afkortingen:		Kleur:		Kleur:		Textuur:		Bijmenging:		Vondsten:	
Aflijning:		L-	Licht	gevl.	gevekt	Re	Redelijk	Bio	Bioturbatie	An	Andere
		D-	Donker	gelg.	gelaagd	Ze	Zeer	Hu	Humus	Bo	Bouwceramiek
Re	Redelijk			gebr.	gebrokkeld			Glau	Glauconiet	Ce	Ceramiek
Ze	Zeer	Br	Bruin	hom.	homogeen	Za	Zacht	BC	Bouwceramiek	Fa	Faunaresten
		Gl	Geel	het.	hetrogeen	Ha	Hard	KM	Kalkmortel	Fl	Floraresten
S	Scherp	Go	Groen			Va	Vast	CM	Cementmortel	Gl	Glas
D	Diffuus	Gr	Grijs	m.	met	Lo	Los	ZM	Zandmortel	Ku	Kunststof
		Or	Oranje	k.	kern			HK	Houtskool	Le	Leder
Sl	Slecht	Rd	Rood	r.	rand	Z	Zand	Fe	IJzerconcreties	Li	Litisch materiaal
Go	Goed	Wt	Wit			L	Leem	Fe-slak	IJzerlak	Me	Metaal
		Zw	Zwart	vl.	vlekken	K	Klei	FeZS	IJzerzandsteen	Mu	Munt
Var	Variabel	Bl	Blauw	sp.	spikkels	V	Veen	Mg	Mangaan	Na	Natuursteen
Nat	Niet af te lijnen	Pr	Purper	lg.	lagen			ZS	Zandsteen	Pi	Pijpaarde
		Rz	Roze	lgs.	laagjes			KZS	Kalkzandsteen	St	Staalname
				br.	brokken			KS	Kalksteen		
				fi.	fibers			LS	Leisteen		
				to.	tongen			NS	Natuursteen		
				wi.	wiggen			KW	Kwarts		
				le.	lenzen			SK	Steenkool		
								VL	Verbrande leem		

Spoor	Proefput	Vlak	Aard	Vorm / Verband	Aflijning / Bewaring	Kleur	Textuur / Materiaal	Bijmenging	Vondsten	Afmetingen LxBxH (cm.)	Datering	Opmerkingen
1	4	1	Kanaaltje	Niet zichtbaar	ZeGo	Rd	BS m. Ha Gl ZM	kalkspikkels	Ce, Me, Fa	x53x	Nieuwste tijd	Zwarte vulling bevat o.a. Industrieel wit
2	4	1	Kuil	Cirkel	ReS	DBr	ZeHaVa L	KS, Kalk, BC, HK		72x+37x	Nieuwste tijd	
3	4	1	Kuil	Rechthoekig	ReS	DBr	ReZaVa L	BS, KM, LS	Ce,	+320x+100x	Nieuwste tijd	Uitbraakspoor

Het archeologisch vooronderzoek aan het Gemeenteplein te Hoeilaart

Spoor	Proefput	Vlak	Aard	Vorm / Verband	Aflijning / Bewaring	Kleur	Textuur / Materiaal	Bijmenging	Vondsten	Afmetingen LxBxH (cm.)	Datering	Opmerkingen
4	5	1	Keldermuur	Niet zichtbaar	ZeGo	Rd	BS m. Ha Gl ZM	kalkspikkels		x35x65	Nieuwste tijd	Rode ceramieken tegels (21,5x11x3) met cementpleister

Bijlage 2 Vondsteninventaris

Totaal:	5	131
---------	---	-----

3

Bijlage 3 Fotoinventaris

Vergunningsnummer

(F)oto, (O)verzicht, (PR)ofiel, (V)lak, (C)oupe, (D)etail, (W)erkfoto, (V)ondst, ...

2015-351-OVERZICHT-FO — Volgnummer

(S)poor, (PR)profiel, (SL)euf, (W)erk(P)ut, (L)osse(V)ondst, (P)aleo(B)oring, (M)etaal(D)etectie, ...

2015-351-OVERZICHT-FO-1	2015-351-SL2-FO-3
2015-351-OVERZICHT-FO-2	2015-351-SL2-FO-4
2015-351-OVERZICHT-FO-3	2015-351-SL3-FO-1
2015-351-OVERZICHT-FO-4	2015-351-SL3-FO-2
2015-351-OVERZICHT-FO-5	2015-351-SL3-FO-3
2015-351-PR1-FPR-1	2015-351-SL3-FO-4
2015-351-PR1-FPR-2	2015-351-SL3-FO-5
2015-351-PR1-FPR-3	2015-351-SL4-FO-1
2015-351-PR1-FPR-4	2015-351-SL4-FO-2
2015-351-PR2-FPR-1	2015-351-SL4-FW-1
2015-351-PR2-FPR-2	2015-351-SL5-FO-1
2015-351-PR2-FPR-3	2015-351-SL5-FO-2
2015-351-PR2-FPR-4	
2015-351-S1-FV-1	
2015-351-S1-FV-2	
2015-351-S1-FV-3	
2015-351-S2-FV-1	
2015-351-S2-FV-2	
2015-351-S3-Ce-FV-1	
2015-351-S3-FV-1	
2015-351-S3-FV-2	
2015-351-S4-FD-1	
2015-351-S4-FD-2	
2015-351-S4-FD-3	
2015-351-S4-FD-4	
2015-351-S4-FD-5	
2015-351-S4-FV-1	
2015-351-S4-FV-2	
2015-351-S4-FV-3	
2015-351-S4-FV-4	
2015-351-SL1-FO-1	
2015-351-SL1-FO-2	
2015-351-SL1-FO-3	
2015-351-SL1-FO-4	
2015-351-SL2-FO-1	
2015-351-SL2-FO-2	

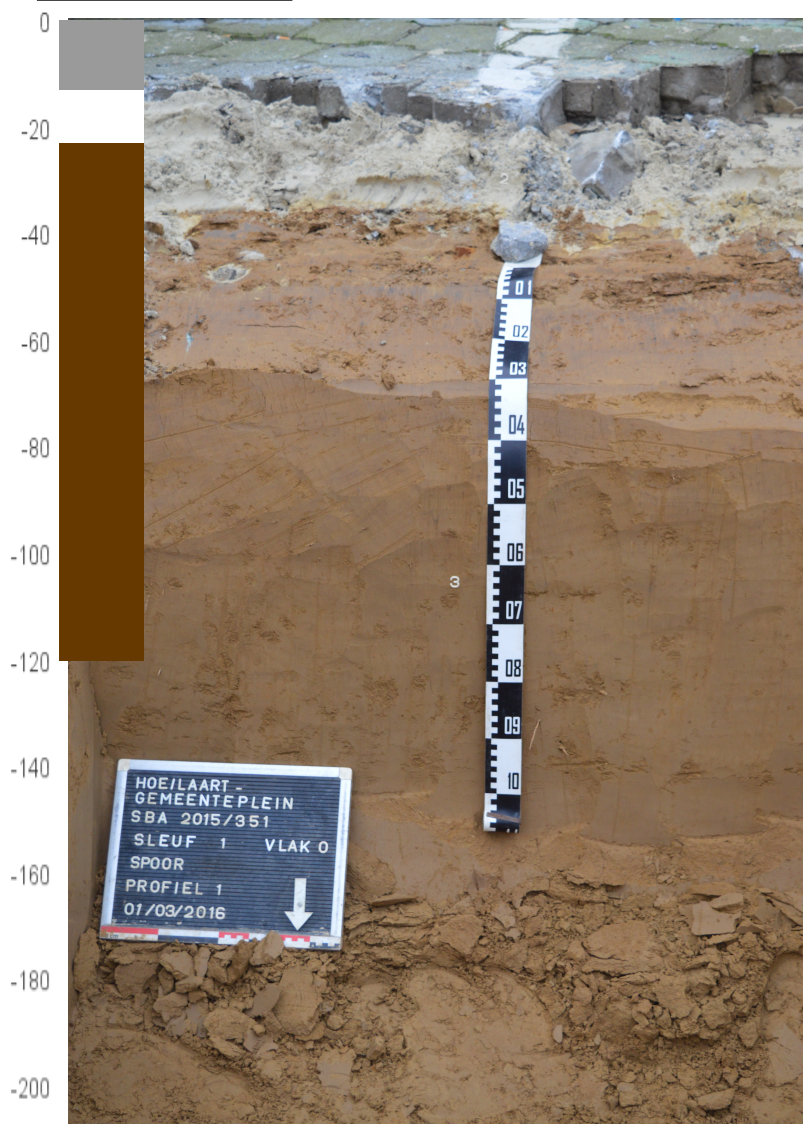
Bijlage 4 Profielinventaris

Profiel PR1

1. Algemene gegevens

1. Beschrijver: Wouter Yperman, Studiebureau Archeologie.
2. Soort onderzoek: Archeologisch: Proefputten
3. Plaats: Hoeilaart - Gemeenteplein
4. Hoogteligging: 73,62 m TAW.
5. Coördinaten: 157296,64 N; 161961,04 O. (Iamb 72)
6. Datum: dinsdag, 1/03/2016
7. Tijdstip: 08:18:40 u.
8. Landgebruik: Bestrating
9. Weersomstandigheden: Koud, Zwaar bewolkt
10. Oriëntatie: Z.
11. Bodemeenheid: OB (bebouwde zone)

2. Profielbeschrijving

H1 (Verharding)

0-13 cm: ZeHaVa ; Gr ; ZeS rechte ondergrens.
Betonklinkers

H2 (Ophoging)

13-23 cm: ReHaVa Z; Wt ; ZeS rechte ondergrens. Stabilise zand

H3 (Bt)

23- cm: ReZaVa L>K; Br ; Mg;

Bereikte diepte: -120 cm.

Grondwatertafel: Niet bereikt.

Opmerkingen:

Profiel PR2

1. Algemene gegevens

1. Beschrijver:	Wouter Yperman, Studiebureau Archeologie.
2. Soort onderzoek:	Archeologisch: Proefputten
3. Plaats:	Hoeilaart - Gemeenteplein
4. Hoogteligging:	73,61 m TAW.
5. Coördinaten:	157278,61 N; 161988,78 O. (Iamb 72)
6. Datum:	dinsdag, 1/03/2016
7. Tijdstip:	08:28:34 u.
8. Landgebruik:	Bestrating
9. Weersomstandigheden:	Koud, Zwaar bewolkt
10. Oriëntatie:	Z.
11. Bodemeenheid:	OB (bebouwde zone)

2. Profielbeschrijving

H1 (Verharding)

0-13 cm: ZeHaVa ; Gr ; ZeS rechte ondergrens.
Betonklinkers

H2 (Ophoging)

13-18 cm: ReHaVa Z; LGL ; ZeS rechte
ondergrens. Stabilise zand

H3 (Bt)

18- cm: ReZaVa L>K; Br ; Mg;

Bereikte diepte: -80 cm.

Grondwatertafel: Niet bereikt.

Opmerkingen:

